

การใช้ภาพลักษณ์ของ "คอมมิวนิสต์"
ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราช

"...ในเวลานี้เราตกอยู่ในความลำบากยากแค้นอยู่บ้างจริงอยู่ แต่คงไม่ยากแค้น
ยิ่งไปกว่าเมื่อเป็นข้าพวกบอลเชวิค สหายต้องการรีพับลิกหรือ? นั่นทีเดียวจะเป็น
ก้าวที่หนึ่ง ซึ่งจะนำเราเข้าไปหาความเป็นข้าพวกบอลเชวิค! นั่นทีเดียวจะเป็น
ก้าวแรกของเราที่จะพากันเดินไปสู่รกรอันร้อนยิ่งกว่าเวจี..."

บทละครเรื่อง "ลวยอำนาจ"

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

จากการศึกษาความเป็นมาของ "คอมมิวนิสต์" ในประวัติศาสตร์การเมืองไทย ผู้ทำวิทยานิพนธ์พบว่าภาพลักษณ์ของ "คอมมิวนิสต์" เริ่มถูกนำมาผลิตซ้ำ (reproduce) เพื่อใช้ประโยชน์ทางการเมืองเป็นครั้งแรก ตั้งแต่รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และเริ่มกลายเป็นเครื่องมือที่ชนชั้นปกครองนำมาใช้ทำลายปรักษทางการเมืองอย่างแพร่หลาย ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

สาเหตุที่ภาพลักษณ์ของ "คอมมิวนิสต์" เริ่มถูกนำมาผลิตซ้ำและใช้ประโยชน์ในช่วงนี้ เนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าว ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชของไทยกำลังถูกท้าทายอย่างหนักจากผู้มีการศึกษารุ่นใหม่ที่ต้องการเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศไปสู่ระบอบรัฐสภา เพื่อสกัดกั้นการขยายตัวของแนวคิดเหล่านี้ ชนชั้นปกครองเดิมจึงนำเอาคำว่า "คอมมิวนิสต์" และ "บอลเชวิค" มาใช้โจมตีผู้ที่ต้องการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เพื่อสร้างภาพว่าคนกลุ่มนี้ กำลังพยายามที่จะ ล้มล้างสถาบันพระมหากษัตริย์ และนำพาประเทศชาติไปสู่หายนะตามแบบอย่างของพวกเขา "บอลเชวิค" ในรัสเซีย

โดยนัยนี้ ภาพลักษณ์ของคำว่า "คอมมิวนิสต์" ที่ถูกนำมาใช้กล่าวหากันในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราช จึงมิได้หมายความว่าผู้ที่เป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ต่างชาติอย่างจีนหรือเวียดนามซึ่งในขณะนั้น ยังเป็นขบวนการที่มีวัตถุประสงค์หลักอยู่ที่การเมืองในต่างประเทศ และมีได้สร้างปัญหาให้กับรัฐบาลไทยมากนัก หากแต่หมายถึงคนไทย โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ที่ "ฟุ้งซ่าน" และมีแนวคิดทางการเมืองในลักษณะถอนรากถอนโคน (radical) ต้องการจะเปลี่ยนแปลงการปกครอง

ของประเทศจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชไปสู่ระบอบ "รีพับลิค" ซึ่งในสายตาของชนชั้นปกครองแล้ว การกระทำดังกล่าวก็คือก้าวแรกที่จะนำพาประเทศชาติไปสู่ยุคสมัยใหม่ ในลักษณะเดียวกันกับที่เคยเกิดขึ้นมาแล้วในประเทศรัสเซียนั่นเอง

สำหรับในบทนี้ ผู้ทำวิทยานิพนธ์จะอธิบายถึงการสร้างและการใช้ประโยชน์ทางการเมืองจากภาพลักษณ์ของ "คอมมิวนิสต์" ในยุคสมบูรณาญาสิทธิราชอย่างละเอียด โดยการอธิบายจะแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ส่วนแรก จะเป็นการกล่าวถึงบริบททางการเมืองในช่วงปลายยุคสมบูรณาญาสิทธิราช ซึ่งเป็นช่วงที่ชนชั้นปกครองเดิมกำลังถูกท้าทายอย่างรุนแรงจากกระแสความต้องการของคนรุ่นใหม่ ที่ต้องการจะเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศให้เป็นแบบเดียวกันกับประเทศตะวันตก ในส่วนนี้ ผู้ทำวิทยานิพนธ์จะแสดงให้เห็นว่า วิธีการที่รัฐบาลสมบูรณาญาสิทธิราชนำมาใช้ในการสกัดกั้นกระแสแนวคิดทางการเมืองรุ่นใหม่ในระยะแรกๆ ก็คือ การใช้โวหารสร้างความ "แปลกแยก" ให้กับแนวความคิดทางการเมืองสมัยใหม่ เพื่อแสดงให้เห็นว่าแนวคิดจากตะวันตกเหล่านั้น แม้จะเป็นสิ่งที่ดีงาม แต่อาจไม่เหมาะสมกับประเทศไทยก็ได้

ในส่วนที่สอง ผู้ทำวิทยานิพนธ์จะกล่าวถึงการสร้างภาพ "คอมมิวนิสต์" และ "บอลเชวิค" ของชนชั้นปกครองไทย ในส่วนนี้ ผู้ทำวิทยานิพนธ์จะชี้ให้เห็นว่า การปฏิวัติรัสเซียซึ่งถือว่าการปฏิวัติล้มล้างสถาบันพระมหากษัตริย์ที่รุนแรงที่สุดในขณะนั้น ได้ถูกชนชั้นปกครองของไทย นำมาใช้เป็นตัวอย่างเพื่อแสดงให้เห็นถึงผลร้ายของการล้มเลิกสถาบันกษัตริย์ และการเปลี่ยนแปลงการปกครองไปสู่ระบอบรีพับลิค การกระทำเช่นนี้ ส่งผลให้ภาพลักษณ์ของ "คอมมิวนิสต์" และ "บอลเชวิค" เริ่มถูกนำมาใช้ในความหมายของ *บุคคลที่พยายามล้มล้างสถาบันพระมหากษัตริย์* มากกว่าจะเป็นเพียงแนวคิดทางการเมืองธรรมดาๆ และเริ่มกลายเป็นคำที่สามารถนำมาใช้โจมตีผู้ที่ต่อต้านการปกครองในระบบกษัตริย์เป็นรายบุคคลได้โดยง่าย

ในส่วนสุดท้าย ผู้ทำวิทยานิพนธ์จะกล่าวถึงการนำเอาภาพลักษณ์ของ "คอมมิวนิสต์" และ "บอลเชวิค" มาใช้ในการต่อสู้กับผู้ที่ต้องการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ตั้งแต่ในช่วงก่อนปี 2475 ไปจนถึงช่วงหลังจากที่คณะราษฎรทำการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ในส่วนนี้ เราจะชี้ให้เห็นว่า พลังของ "คอมมิวนิสต์" และ "บอลเชวิค" ของฝ่ายชนชั้นเจ้านาย มีความเข้มแข็งเพียงใด และการใช้ภาพลักษณ์ของ "คอมมิวนิสต์" ในความหมายของ *ผู้ที่ต้องการล้มล้างสถาบันพระมหากษัตริย์ และนำพาประเทศชาติไปสู่ยุคสมัยใหม่* นี้ ส่งผลกระทบอย่างไรบ้างต่อสภาพการเมืองไทย ในช่วงของการเปลี่ยนผ่านจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชมาสู่ระบอบประชาธิปไตย

2.1. วิภัติของรัฐสมบูรณาญาสิทธิราช

"...การศึกสงครามชองญวน ช้างพม่าก็เห็นไม่มีแล้ว จะมีก็แต่ช้างฝรั่ง ให้ระวังให้ดี อย่าให้เสียที่แก่เขาได้ การงานสิ่งใดของเขาที่คิดควรจะเรียนเอาไว้ ก็ให้เขาอย่างเขา แต่อย่าให้มันถือเลื่อมใสไปที่เดียว..."

พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 3

นับตั้งแต่รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา แม้ว่าสงครามระหว่างประเทศไทยกับพม่าและประเทศใกล้เคียงอื่นๆ จะลดน้อยลงไปมาก แต่ประเทศไทยกลับต้องเผชิญกับภัยคุกคามแบบใหม่ที่รุนแรงกว่าเดิม นั่นคือภัยจากลัทธิจักรวรรดินิยมตะวันตก¹

ภัยจากลัทธิจักรวรรดินิยมนี้ ส่งผลกระทบต่อชนชั้นนำไทยใน 2 ลักษณะด้วยกัน ในด้านหนึ่ง การคุกคามจากตะวันตกทำให้ชนชั้นปกครองไทยเกิดความรู้สึกเกรงกลัวว่าตนเองอาจต้องสูญเสียอำนาจให้กับผู้รุกราน (aggressor) ซึ่งทรงพลังอย่างไม่เคยประสบมาก่อน อย่างไรก็ตาม ในอีกด้านหนึ่ง ความรู้สึกหวาดกลัวที่เกิดขึ้นก็ทำให้ชนชั้นปกครองของไทย เริ่มเกิดความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะเลียนแบบตะวันตกด้วย²

ความรู้สึก "อยากเป็นตะวันตก" ของชนชั้นปกครองไทยนี้ เริ่มจะปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนในช่วงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นช่วงที่ชนชั้นปกครองของไทยเริ่มหันมาให้ความสนใจกับการเรียนรู้วิทยาการต่างๆ ของตะวันตกมากขึ้น ตั้งแต่ในส่วนของวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี องค์กรความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการบ้านเมืองตามแบบประเทศอาณานิคมของตะวันตก รวมไปถึงเรื่องรสนิยมส่วนพระองค์ของเชื้อพระวงศ์จำนวนมาก กระแสของการ "ตื่นฝรั่ง" นี้ มาพุ่งขึ้นสู่จุดสูงสุดก็ในช่วงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังจะ

¹ดูรายละเอียดได้จาก เพ็ญศรี ดูก, การต่างประเทศกับเอกราชและอธิปไตยของไทย ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 ถึงสิ้นสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม (กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน, 2542)

²กระบวนการทางจิตในลักษณะนี้ ทางจิตวิทยาเรียกว่าอาการ identifying with the aggressor หรือ การเลียนแบบผู้รุกราน ซึ่งเป็นอาการที่มักเกิดขึ้นกับเด็กที่ยังอยู่ในภาวะซึ่งยังช่วยตนเองไม่ได้ แอนนา ฟรอยด์ (Anna Freud) กล่าวว่า การที่เด็ก ถูกกระทำรุนแรงในช่วงที่ยังไม่มีอำนาจพอจะปกป้องตนเองได้ จะทำให้เด็กเลือกที่จะทดแทนความรู้สึกอ่อนแอของตนเอง ด้วยการแทนที่ภาพของผู้คุกคามให้กลายเป็นภาพตัวแบบในอุดมคติ (ideal) ของตน และเมื่อเด็กเติบโตขึ้น เด็กก็จะพยายามเลียนแบบพฤติกรรมของผู้คุกคามนั้น ตัวอย่างเช่น ถ้าเด็กถูกพ่อทารุณกรรมในช่วงที่เด็กยังไม่สามารถป้องกันตัวเองได้ ก็มีแนวโน้มว่าเมื่อเด็กคนนั้นเติบโตขึ้น เด็กก็อาจจะมีพฤติกรรมชอบทารุณสัตว์ หรือผู้ที่อ่อนแอกว่าตนเอง เพื่อทดแทนกับความรู้สึกอ่อนแอของตนในวัยเยาว์

เห็นได้จากความพยายามของผู้ปกครองในการปรับรูปแบบการบริหารงานต่างๆของประเทศไปสู่ความเป็นตะวันตกอย่างรวดเร็ว มีการส่งพระราชโอรสจำนวนมากไปศึกษาต่อยังประเทศยุโรป ทั้งยังมีการปฏิรูประบบการศึกษาให้มีลักษณะใกล้เคียงกับแนวทางการศึกษาแบบตะวันตกมากขึ้น เพื่อผลิตบุคลากรที่สามารถสนองต่อความต้องการของระบบราชการสมัยใหม่ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพยายามจะสถาปนาขึ้นด้วย

อย่างไรก็ตาม แม้ในด้านหนึ่ง การเรียนรู้วิทยาการต่างๆจากตะวันตก อาจช่วยให้ชนชั้นปกครองของสยาม สามารถพัฒนาประเทศตามแบบตะวันตกได้อย่างรวดเร็ว แต่สิ่งหนึ่งซึ่งเข้ามาสู่ประเทศไทยพร้อมกับวิทยาการเหล่านี้ก็คือ แนวความคิดทางการเมืองใหม่ๆซึ่งเป็นอันตรายอย่างยิ่งต่อสถานะของระบบสมบูรณาญาสิทธิราช โดยเฉพาะแนวคิดแบบที่เรียกกันว่า "ปาลีเมนต์" หรือ "รีพับลิค" ซึ่งเป็นแนวคิดทางการเมืองการปกครองซึ่งกำลังเฟื่องฟูกันอยู่ในประเทศแถบยุโรปส่วนใหญ่นั้น ถือได้ว่าเป็นแนวคิดที่ยากจะต้านทานที่สุด เนื่องจากเท่าที่ผ่านมา ชนชั้นปกครองของไทยมักจะแสดงท่าทีชื่นชมกับความสำเร็จของตะวันตกอย่างออกหน้าออกตาอยู่เสมอ ด้วยเหตุนี้ การจะปฏิเสธว่าระบบการปกครองที่ใช้อยู่ในประเทศ "ศิริไลย์" ดังกล่าว เป็นระบบการปกครองที่ไม่ดีโดยตัวของมันเอง จึงเป็นสิ่งที่กระทำได้ลำบากมาก

ภายใต้สภาวะที่ถูกคุกคามจากกระแสแนวคิดทางการเมืองสมัยใหม่เช่นนี้ ชนชั้นปกครองต้องหาทางออกให้ได้ว่า ทำอย่างไร จึงจะทำให้สังคมไทยเลือกรับความเป็นตะวันตก เฉพาะแต่ในส่วนที่ "ควรเรียนเอาไว้" กล่าวคือความเป็นตะวันตกในลักษณะที่ไม่ขัดแย้งกับเสถียรภาพของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช และทำอย่างไร ประเทศไทยจึงจะรับเอาความเจริญทางวัตถุแบบตะวันตกมาได้ โดยไม่ทำให้คนไทยรุ่นใหม่หันไป "นับถือเลื่อมใส" ในแนวคิดทางการเมืองแบบใหม่ที่อาจเป็นอันตรายต่อสถานะของพระมหากษัตริย์ไปด้วย

เพื่อหาทางออกจากปัญหาเหล่านี้ วิธีการที่ชนชั้นปกครองเลือกที่จะนำมาใช้ในระยะแรกๆ ก็คือ การใช้โวหารสร้าง "ความแปลกแยก" ให้กับแนวความคิดตะวันตกประเภทที่เป็นอันตรายต่อเสถียรภาพของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช ความพยายามในการสร้าง "ความแปลกแยก" ให้กับแนวคิดทางการเมืองที่เป็นอันตรายเช่นที่ว่่านี้ เริ่มปรากฏให้เห็นเป็นครั้งแรกใน *พระบรมราชาธิบายว่าด้วยความสามัคคี*³ ซึ่งในพระราชนิพนธ์ดังกล่าว แม้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจะไม่ทรงปฏิเสธในคุณประโยชน์ของการปกครองแบบ "ปาลีเมนต์" และการมี "ไปลิติกัลปาตี" แต่พระองค์ก็ทรงใช้วิธีการดำเนินว่า ลัทธิดังกล่าวนั้น "เป็นของตะวันตก" จึงเหมาะสมเฉพาะแต่กับ

³ ชัยอนันต์ สมุทวณิช และ ชัดติยา วรรณสูตร, *รวมเอกสารการเมืองการปกครองไทย* (พระนคร: โครงการตำราสมาคมสังคมศาสตร์, 2518), หน้า 159-169.

ประเทศตะวันตกที่มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์อีกแบบหนึ่ง และหากนำมาใช้กับประเทศไทย ก็ย่อมต้องเกิดปัญหาตามมา ดังที่พระองค์ได้ทรงกล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ว่า

"...ส่วนความเห็นท่านพวกที่รู้การในประเทศยุโรปละเอียดยิ่ง เห็นว่า เพราะเขามีปาลิเมนต์ที่ประชุมใหญ่ มีโปลิตีกัลปาตี คือพวกคิตราชการมีความเห็นต่างกันสำหรับที่จะได้ทานกันและกัน เมื่อคนเป็นอันมากได้พูดจาได้ทานกันด้วยฝีปากจนสุดปัญญา การที่จะสำเร็จในปลายมีอนั้น คงจะเป็นการที่ได้คิดเหมือนหนึ่งกับที่ทรงจนใสละเอียดยแล้ว ด้วยผู้คิดดีกว่ากันคงต้องชนะกัน การอันนี้ก็เป็นการมีคุณจริง แต่เป็นการมีคุณดีมากแต่ในประเทศยุโรปซึ่งเกิดขึ้นโดยความจำเป็นต้องมีขึ้น และได้ฝึกหัดต่อกันมาหลายร้อยปี...การจะเพลนถือเอาความคิดของพวกที่เป็นผู้คิตราชการในยุโรปนั้นๆ มาถือเป็นความคิดตัว มาจัดการในเมืองไทย ก็จะเป็นการไม่ถูกกันเลย ด้วยพื้นเพการงานทั้งปวงไม่เหมือนกัน เหมือนหนึ่งจะไปลอกเอาตำราทำนาปลูกข้าวสาละใน เมืองยุโรป มาปลูกข้าวจ้าวข้างเหนียวในเมืองไทยก็จะได้ผลอันใด..."⁴

ด้วยการใช้โวหารแยกพื้นที่ของ "ความเป็นตะวันตก" ออกจากพื้นที่ของ "ความเป็นไทย" นี้เอง ส่งผลให้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวสามารถทำให้แนวคิดทางการเมืองสมัยใหม่ทั้งหลาย กลายเป็นสิ่งที่ "แปลกแยก" และ "ไม่เป็นไทย" ซึ่งช่วยทำให้แนวคิดที่เป็นอันตรายต่อสถาบันพระมหากษัตริย์เหล่านี้ กลายเป็นสิ่งที่ไม่น่าเชื่อถือ และหากแม้จะมีบางคนให้ความสนใจกับแนวคิดเหล่านี้อยู่บ้าง คนเหล่านั้นก็มักจะถูกกล่าวหาว่าเป็นพวกที่ "ฟุ้งซ่าน" หรือเป็นพวกที่ "ได้รับการศึกษาอย่างครึ่งๆกลางๆ" ซึ่งมีเจตนาที่จะทำให้ประเทศสยามต้อง "แตกสลายคืบ" อันเป็นข้อหาที่ เทียนวรรณ หรือ ก.ศ.ร.กุหลาบต้องเผชิญอยู่ตลอดชีวิต⁵

ต่อมา ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว การใช้โวหารในการสร้าง "ความแปลกแยก" ให้กับแนวคิดที่เป็นอันตรายต่อสถานะของผู้ปกครอง ก็ยังคงเป็นวิธีการที่ถูกนำมาใช้้อย่างต่อเนื่อง ซ้ำยังต้องมีการใช้มากขึ้นกว่าในสมัยก่อนๆ เนื่องจากสถานะของสถาบัน

⁴เรื่องเดียวกัน, หน้า 160-161.

⁵เรื่องเดียวกัน. นอกจากนี้ สามารถดูตัวอย่างการวิพากษ์วิจารณ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่มีต่อแนวคิดของเทียนวรรณได้จาก พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, "การประชุมสภาปาลิเมนต์สยาม" ใน ประชุมพระราชนิพนธ์ (กรุงเทพมหานคร: ศิลปบรรณาคาร, 2513), หน้า 47-58.

พระมหากษัตริย์ในขณะนั้นกำลังอยู่ในภาวะที่ไม่มั่นคง อันเป็นผลมาจากการปฏิรูปการศึกษาในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งทำให้ประชาชนที่มีการศึกษาเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก แน่แน่นอนว่าการเติบโตของคนกลุ่มนี้ อาจทำให้ปัญหาของการขาดแคลนคนเข้ารับราชการลดลงไป⁶ แต่ผลเสียที่รัฐบาลไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ก็คือ การปฏิรูประบบการศึกษาได้ก่อให้เกิดราษฎรรุ่นใหม่ที่มีความรู้ในเรื่องการเมือง ซึ่งต่อมา คนกลุ่มนี้เองได้กลายเป็นพลังสำคัญในการวิพากษ์วิจารณ์การดำเนินนโยบายของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรวมถึงสถานะของสถาบันพระมหากษัตริย์⁷ เมื่อประกอบกับการที่ในช่วงนั้น หนังสือพิมพ์การเมืองได้เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว ก็ยิ่งเท่ากับเป็นการเร่งให้จิตสำนึกทางการเมืองและทัศนะเชิงวิพากษ์ของสามัญชน รวมถึงข้าราชการระดับกลางทั้งหลายที่มีต่อระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช ยิ่งแพร่กระจายออกไปได้อย่างกว้างขวางขึ้นไปอีก⁸ เหตุการณ์กบฏ ร.ศ. 130 ในช่วงต้นรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นตัวอย่างหนึ่งซึ่งสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ข้าราชการระดับกลางบางส่วน เริ่มมีความคิดทางการเมืองล้ำหน้า ถึงขั้นที่ต้องการโค่นล้มระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชแล้ว

ภายใต้ภาวะวิกฤติของสถาบันพระมหากษัตริย์เช่นนี้เอง จึงไม่ใช่เรื่องน่าแปลกใจที่รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จะเป็นสมัยที่ผู้นำไทยพยายามนำเอาไวยาหารในการสร้าง "ความแปลกแยก" มาใช้อยู่บ่อยครั้งกว่าในสมัยใดๆ เริ่มตั้งแต่การสร้างนิยามของคำว่า "ชาติ" ขึ้นใหม่ ดังจะเห็นได้ว่า งานพระราชนิพนธ์ต่างๆ ของพระองค์ ไม่ว่าจะเป็น *ความเป็นชาติอันแท้จริง* *ปลุกใจเสือป่า* *ลัทธิเอาอย่าง* หรือ *โคลนติดล้อ* ต่างก็เป็นส่วนหนึ่งของความพยายามในการใช้ไวยาหารเพื่อดึงเอาสถาบันพระมหากษัตริย์กลับเข้ามาอยู่ตรงแกนกลางของวาทกรรมชาติอีกครั้ง ด้วยการนิยามความหมายให้ "ชาติ" กับ "พระมหากษัตริย์" ให้เป็นหนึ่งเดียวกัน ทั้งยังผูกโยงเอาความจงรักภักดีต่อ "ชาติ" ให้เป็นหนึ่งเดียวกับความจงรักภักดีต่อ "สถาบันพระมหากษัตริย์" จนทำให้ผู้ที่ปฏิเสธค่านิยมของคำว่า "ชาติ" ในแบบของพระองค์ ต้องถูกผลักออก(externalise)จากพื้นที่ของ "ความเป็นชาติไทย" ที่ทรงกำหนดขึ้น กลายสภาพไปเป็นคนอื่น(other)ของชาติไปทันที

⁶กุลลดา เกษบุญชู, "ระบบการศึกษาและระบบราชการสมัยใหม่," เอกสารการประชุมทางวิชาการเรื่องยุโรปกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว : โอกาส ความขัดแย้งและการเปลี่ยน ณ โรงแรมเจดับบลิวแมริออท 18-20 ธันวาคม พ.ศ. 2540 (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่), หน้า 172-203.

⁷ดังที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมักจะทรงกล่าวอยู่เสมอๆว่า พวกที่ประกอบอาชีพหนังสือพิมพ์ซึ่งเขียนวิพากษ์วิจารณ์ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชนั้น ล้วนแล้วแต่เป็นพวกที่มีการศึกษาแบบลวกๆ หรือมิเช่นนั้นก็เป็นพวกที่ถูกไล่ออกจากราชการ ดูตัวอย่างได้จากพระราชนิพนธ์เรื่อง *ลัทธิเอาอย่าง*

⁸Matthew Philip Copeland, "Contested nationalism and the 1932 overthrow of the absolute monarchy in siam," (Doctoral dissertation, Graduate School, Australian National University, 1993), pp. 55-73.

ดังที่ทรงกล่าวว่า คนที่ไม่จงรักภักดีต่อชาติและพระมหากษัตริย์นั้นก็ "...ของจงเปลี่ยนจากคนเป็นไม่ใช่คนเสีย..."

การนิยามความหมายของ "ชาติ" ขึ้นใหม่นี้ เป็นการใช้โวหารที่มีความสำคัญยิ่ง เพราะนอกจากการใช้โวหารดังกล่าวจะช่วยส่งเสริมให้สถาบันพระมหากษัตริย์กลับมามีความสำคัญอีกครั้งหนึ่งแล้ว การสร้าง "ชาติ" ในความหมายเช่นนี้ ยังเป็นการปรับปรุงให้แนวคิดเรื่อง "ชาติ" สามารถที่จะถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการแบ่งแยกระหว่างความรู้สึกในแบบ "พวกเรา" (sameness) กับ ความรู้สึกในแบบ "พวกเขา"(otherness) ให้เกิดขึ้นอย่างชัดเจน การสร้างโลกทัศน์ที่มีลักษณะแบ่งแยกเช่นนี้ ทำให้บุคคลใดก็ตามที่ปฏิเสธความศักดิ์สิทธิ์ของสถาบันพระมหากษัตริย์ ต้องถูกผลักออกนอกพื้นที่ของความเป็นชาติ กลายเป็นศัตรู หรือเป็น "พวกอื่น" ซึ่งสมควรจะถูกกำจัดให้พ้นไปจากสังคมไทย การสร้างคุณสมบัติร่วมของ "ความเป็นชาติ" เพื่อที่แยกแยะ "ความเป็นคนไทย" ออกจาก "ความเป็นคนชาติอื่น"⁹ ในลักษณะนี้เอง ต่อมาก็ได้กลายเป็นโวหารที่ผู้นำไทยแทบทุกยุคทุกสมัยต่างก็หยิบมาใช้เสมอ เมื่อต้องการจะระดมความรู้สึกต่อต้านของประชาชนให้เกิดขึ้นกับคนบางกลุ่มบางจำพวกที่รัฐบาลเห็นว่าเป็นอันตรายของความมั่นคงของตน

นอกเหนือจากการสร้างความหมายชุดใหม่ให้กับคำว่า "ชาติ" เพื่อกีดกันพวกที่ไม่จงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ให้กลายเป็นคนที่ไม่เป็นไทย" แล้ว อีกแนวทางหนึ่งซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเลือกที่จะนำมาใช้ในการต่อสู้กับแนวคิดทางการเมืองใหม่ๆที่ท้าทายระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชก็คือ การเข้าไปร่วมวงสนทนา(dialogue)กับนักเขียน นักหนังสือพิมพ์ ผ่านสื่อสาธารณะอย่างหนังสือพิมพ์ รวมถึงผลิตงานเขียนต่างๆเพื่อจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการตีความและสร้าง "ความแปลกแยก" ให้กับแนวคิดทางการเมืองใหม่ๆ เพื่อรักษาไว้ซึ่งเสถียรภาพของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช และเป้าหมายหลักในการโจมตีของพระองค์ก็คือ แนวคิดแบบประชาธิปไตยหรือ "ปาลีเมนต์" ที่กำลังเป็นที่แพร่หลายอยู่ในขณะนั้น แนวทางในการวิพากษ์วิจารณ์แนวคิดประชาธิปไตยในแบบของพระองค์ ซึ่งปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนใน *จดหมายเหตุร้ายวันสวนพระองค์*(มีนาคม 2454) โดยหลักการแล้วก็ไม่ค่อยแตกต่างจากแนวทางที่พระบาท

⁹ หลักการนี้กล่าวได้ว่าเป็นหลักสำคัญในการสร้างแนวความคิดเรื่องชาติในแบบของพระองค์ รายละเอียดเกี่ยวกับชาตินิยมของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้นสามารถหาอ่านได้จาก อัจฉราพร กมุทพิสมัย, *อุดมการณ์ชาตินิยมของผู้นำไทย* (กรุงเทพมหานคร : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525) และ กรรภิรมย์ สุวรรณานนท์, "พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการสร้างชาติไทย," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524) นอกจากนี้ งานอีกชิ้นหนึ่งซึ่งมีความสำคัญยิ่งต่อการศึกษารื่องชาตินิยมของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวก็คือ Walter F Vella, *Chaivo! King Vajiravudh and the Development of Thai Nationalism* (Honolulu: The University Press of Hawaii, 1978)

สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้มาก่อน นั่นคือการสร้าง "ความแปลกแยก" ให้กับแนวคิดทางการเมืองสมัยใหม่เหล่านี้ ดังจะเห็นได้ว่าในข้อวิจารณ์ระบบประชาธิปไตยของพระองค์นั้น ทรงยอมรับเสมอว่าในทางทฤษฎีแล้ว แนวคิดแบบปาลีเมนต์เป็นแนวคิดที่ดี เนื่องจากเป็นการ "ตัดข้อเสียของการปกครองที่อำนาจอยู่ในมือของคนเพียงคนเดียว" แต่ในทางปฏิบัติแล้ว แนวคิดดังกล่าวไม่อาจนำมาปรับใช้กับประเทศไทยได้ เนื่องจากราษฎรส่วนใหญ่ยังไม่พร้อมที่จะปกครองตนเอง ความรู้ในเรื่องกิจการบ้านเมืองต่างๆก็ยังมี หากให้ราษฎรเหล่านี้มีสิทธิที่จะเข้ามามีบทบาททางการเมืองโดยตรง ประชาชนก็อาจแสดงความคิดเห็นที่ไม่สอดคล้องกับผลประโยชน์โดยรวมของประเทศ และอาจจะถูกพวกนักการเมืองอาชีพที่เห็นแก่ตัวชักจูงเอาได้¹⁰ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือลักษณะของ "ความเป็นไทย" ที่แตกต่างจาก "ความเป็นตะวันตก" นั้นเอง เป็นสาเหตุที่ทำให้ความคิดทางการเมืองที่มาจากแหล่งอื่น กลายเป็นสิ่งที่ "แปลกแยก" สำหรับสังคมไทย และไม่สามารถนำมาใช้ให้เกิดประสิทธิผลได้ แม้ว่าโดยหลักการแล้วจะมีข้อดีอยู่มากมายก็ตาม

การสร้าง "ความแปลกแยก" ให้กับแนวคิดที่เป็นอันตรายต่อสถานะของสถาบันพระมหากษัตริย์นี้ เป็นวิธีการที่รัฐสมบูรณาญาสิทธิราชนำมาใช้ในการต่อสู้ทางการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพอยู่ไม่น้อย อย่างไรก็ตาม แม้ว่าในกระบวนการสร้างความรู้สึก "แปลกแยก" นั้น อาจมีการอ้างเหตุผลต่างๆมาสร้างความน่าเชื่อถืออย่างมากมาย แต่ก็ไม่จำเป็นว่าเหตุผลที่ยกมากล่าวอ้าง จะต้องเป็นจริงหรือมีเหตุผลสนับสนุนอย่างรัดกุมเสมอไป ตัวอย่างเช่น การที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงกล่าวอ้างว่าแนวคิดทางการเมืองสมัยใหม่อย่างการมี "โปลิตีกัลปาคี" หรือมี "ปาลีเมนต์" เป็นสิ่งที่ไม่สอดคล้องกับสังคมไทย โดยเปรียบเปรยกับการปลูกข้าวนั้น แม้ว่า จะฟังดูน่าคล้อยตาม แต่ก็ก็เป็นเพียงการใช้โวหารเปรียบเปรย(analogy)โดยไม่ได้มีการให้เหตุผลรองรับที่น่าเชื่อถือแต่ประการใด

นอกจากนี้ ในขณะที่ชนชั้นปกครองของไทยมักจะสร้างความแปลกแยกให้กับแนวคิดทางการเมืองสมัยใหม่ ด้วยการผลักดันแนวคิดดังกล่าวให้กลายเป็นแนวคิดของ "ตะวันตก" เป็นศัตรูกับ "ความเป็นไทย" แต่ในอีกด้านหนึ่ง ชนชั้นนำเหล่านี้เองกลับพยายามอย่างยิ่งจะเลียนแบบความเป็นตะวันตกในหลายๆด้าน¹¹ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นตัวอย่างที่ดีที่สุด

¹⁰พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, จดหมายเหตุรายวันในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (พระนคร: โรงพิมพ์มหาเมฆกุฎราชวิทยาลัย, 2517)

¹¹ดูงานของธงชัย วินิจจะกุล เรื่อง "ภาวะอย่างไรหนอที่เรียกว่าศิวิไลซ์ เมื่อชนชั้นนำสยามสมัยรัชกาลที่ ๕ แสวงหาสถานะของตนเอง ผ่านการเดินทางและพิพิธภัณฑที่ทั้งในและนอกประเทศ" เอกสารการประชุมทางวิชาการเรื่อง ยุโรปกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว : โอกาส ความขัดแย้งและการเปลี่ยนแปลง โรงแรมเจดับบลิวแมริออท 18-20 ธันวาคม พ.ศ. 2540 (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่) เป็นงานศึกษาที่ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนถึงความชื่นชมและความพยายามของชนชั้นนำไทยที่จะเป็นอย่างชาติตะวันตก

ของความลึกลับในลักษณะนี้ เราจะเห็นได้ว่า ในส่วนของความเจริญทางด้านรูปแบบที่ฉาบฉวยนั้น พระองค์ทรงพยายามทำทุกอย่างเพื่อให้ประเทศสยามเป็นประเทศที่"แลดู"เจริญทัดเทียมนานาอารยะประเทศ ความพยายามสร้างภาพลักษณ์ของ "ความเจริญ" ทั้งหลายของพระองค์ ไม่ว่าจะเป็นการจัดงานบรมราชาภิเษกที่ยิ่งใหญ่และเลียนแบบความเป็นตะวันตกอย่างเต็มที่ หรือ การดำเนินชีวิตเยี่ยงชนชั้นสูงในสังคมตะวันตกนั้น ต่างก็เป็นไปเพื่อสร้าง "ความเป็นตะวันตก" ให้กับตัวพระองค์เองทั้งสิ้น

ในทางตรงกันข้าม เมื่อราษฎรบางส่วนเริ่มเรียกร้องที่จะให้มีการปรับเปลี่ยนระบบการปกครองในลักษณะที่คล้ายตะวันตก พระองค์ก็กลับพยายามนำเสนอภาพของพระองค์เองในฐานะที่เป็นพระมหากษัตริย์ผู้นิยม "ความเป็นไทย" รวมถึงความเป็นเอตทัคคะในด้านศิลปะ วรรณคดี หรือกระทั่งศาสนาพุทธในแบบไทย เพื่อที่จะนำเอาภาพลักษณ์ของ "ความเป็นไทย" ที่พระองค์ทรงสร้างขึ้น มาใช้สร้างความแปลกแยกให้กับแนวคิดทางการเมืองแบบ "ตะวันตก" ที่พระองค์ดำหนินว่าไม่เหมาะสมกับสังคมไทยอยู่ตลอดเวลา

ความลึกลับในระบบวิธีคิดของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนี้ เป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นได้อย่างดีว่า กระบวนการให้เหตุผลหรือให้คำนิยาม(naming)กับแนวคิดใดๆก็ตาม ในทางการเมืองนั้น เป็นเพียงโวหารซึ่งสารัตถะ(essence)หรือความสอดคล้องกันในตรรกะภายในคำอธิบาย(internal logic)ของคำกล่าวอ้างเหล่านั้น ดูจะไม่สำคัญเท่ากับผลลัพธ์ในการสร้างความรู้สึกร่วมของประชาชน เพื่อประโยชน์ทางการเมืองของผู้ที่สร้างนิยามเหล่านั้นขึ้นมา¹²

2.2. การก่อตัวของภาพ "คอมมิวนิสต์" ในความหมายของศัตรูต่อรัฐสมบูรณาญาสิทธิราช

2.2.1. "โซเชี่ยลิสต์" ในทัศนะของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในช่วงที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงดำเนินการต่อต้านแนวคิดทางการเมืองสมัยใหม่จากประเทศตะวันตกนั้น ลัทธิ "โซเชี่ยลิสต์" ก็เป็นแนวคิดทางการเมืองประเภทหนึ่งซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพยายามใช้โวหารผลักดันให้กลายเป็นสิ่งที่ "แปลกแยก" จากสังคมไทย พร้อมกับไปกับแนวคิดทางการเมืองอื่นๆ เช่น "ปาเลเมนต์" หรือ "รีพับลิค" พระราชนิพนธ์เรื่อง จดหมายเหตุนรายวัน ร.ศ. 131 และ อุตตรกรู เป็นตัวอย่างที่ดีของงานเขียนที่ทรงนิพนธ์ขึ้น เพื่อสร้างความแปลกแยกให้กับแนวคิด "โซเชี่ยลิสต์" เป็นการเฉพาะ

¹² Dan F. Hahn, Political Communication : Rhetoric, Government and Citizens (State College,P.A: Strata Publishing,Inc.,1998), p.54.

จดหมายเหตุรายวัน (เมษายน 2455)¹³ เป็นการวิพากษ์วิจารณ์ลัทธิของโซเชียลิสต์ ด้วยการนำเอาแนวคิดโซเชียลิสต์มาเทียบกับแนวคิดของพระศรีอารีย์ ดังตารางต่อไปนี้

พระศรีอารีย์	โซเชียลิสต์
1. บ้านเมืองเราจะราบคาบ เพราะคนจะพากันใจบุญ ไม่รบราฆ่าฟันกันอีกต่อไป	1. เหมือนกัน เพราะจะเป็นสัมพันธมิตรต่อกันและกันหมด โดยเหตุที่จะไม่มีเจ้าแผ่นดินฤคนักใหญ่หาอำนาจในทางสงคราม
2. จะไม่มีใครต้องได้รับความโทมนัสในทางได้เปรียบเสียเปรียบ เพราะคนทั้งหลายจะได้รับความเสมอหน้ากันหมด จนกระทั่งพอออกจากบ้านแล้วจำกันไม่ได้	2. เหมือนกัน คนเสมอกันหมด ไม่มีใครมีศฤอำนาจสูงกว่าใคร

พระศรีอารีย์	โซเชียลิสต์
3. ไม่มีเศรษฐกิจ และไม่มีคนจน ใครมีอะไรก็มีเท่ากัน	3. เหมือนกัน และเพื่อจะให้เปนไปเช่นนี้ ควรบังคับให้ผู้มีทรัพย์ เอาทรัพย์ออกเฉลี่ยให้ผู้ไร้ทรัพย์
4. มีดินกลบพฤษขึ้น 4 มุมเมือง ใครจะต้องการสิ่งใดก็ไปปลิดเอาที่ต้น	4. รวบรวมบรรดาทรัพย์สมบัติในแผ่นดินไว้ในปกครองของรัฐบาล เช่น บ่อถ่าน บ่อแร่ เปนต้น เพื่อจะได้รวบรวมผลประโยชน์อันเกิดมาแต่ยอนันๆไว้ อุดหนุนผู้ที่ต้องการความอุดหนุน
5. พระสงฆ์จะไม่ผิดกับคนอื่น นอกจากมีแต่ผ้าเหลืองห้อยหู ก็คือแปลว่าเลิกพระพุทธศาสนา	5. ศาสนาทั้งปวงเลิกหมด เพราะเป็นการขัดแก่ความเจริญของคน เป็นการบังคับจิตให้คิดในทางแคบและเปนบรรทัดฐานให้เดินไปได้เฉพาะทางเดียว เปนเครื่องบีบสมองคนไม่ให้ใช้ความคิดของตนเอง โดยเต็มที่มีอยู่

¹³จดหมายเหตุรายวันดังกล่าวเขียนขึ้นหลังเหตุการณ์ กบฏร.ศ. 130 ซึ่งเป็นความพยายามของกลุ่มนายทหารระดับล่างที่จะเปลี่ยนแปลงการปกครองเพียง 1 ปี นอกจากนี้ในจดหมายเหตุรายวันยังมีข้อความหลายส่วนที่มีการพาดพิงถึงข้อวิพากษ์วิจารณ์ต่างๆที่กลุ่มร.ศ.130เคยวิพากษ์วิจารณ์การปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ โดยเฉพาะในประเด็นเรื่องของความเท่าเทียม รายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้ สามารถหาอ่านได้จาก อัจฉราพร กมฺพพิสมัย, กบฏ ร.ศ. 130 กบฏเพื่อประชาธิปไตย แนวคิดทหารใหม่ (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์วิสาหการ, ๒๕๔0) และ แกมสุข นุ่มนนท์, ยังเติร์กครั้งแรก : กบฏร.ศ. 130 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เรื่องศิลป์ ,2522)

จากการเปรียบเทียบทั้ง 2 ลัทธิเข้าด้วยกัน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงตั้งข้อสังเกตว่า สิ่งที่เราเรียกกันว่าลัทธิโซเชี่ยลลิสต์ หรือ "โซเชี่ยลลิสต์" นั้น โดยเนื้อแท้แล้วก็มีวัตถุประสงค์ที่ไม่แตกต่างไปจากศาสนาพระศรีอารียะ นั่นคือความสมบูรณ์พูนสุขหรือความสงบราบคาบในสังคม อย่างไรก็ตาม แม้ว่าพระองค์จะทรงเห็นด้วยว่าจุดมุ่งหมายเหล่านี้นับเป็นสิ่งที่ดี ทว่าปัญหาสำคัญก็คือ แนวความคิดของโซเชี่ยลลิสต์ทั้งหมดล้วนเป็นสิ่งที่ไม่อาจปฏิบัติให้เกิดขึ้นจริงได้ เนื่องจากขัดกับธรรมชาติ และขัดกับสภาพความเป็นจริงของสังคมไทย¹⁴

ส่วนพระราชนิพนธ์เรื่อง *อุตตฺตรกฏ*¹⁵ ก็เป็นการวิพากษ์วิจารณ์ลัทธิของโซเชี่ยลลิสต์โดยการเปรียบเทียบกับแนวคิดดังกล่าว เข้ากับแนวคิดโบราณของไทยเช่นกัน เพียงแต่ในพระราชนิพนธ์ชิ้นหลังนี้ พระองค์เลือกที่จะเปรียบเทียบแนวคิดโซเชี่ยลลิสต์เข้ากับ *ไตรภูมิพระร่วง* เพื่อแสดงให้เห็นว่าลัทธิโซเชี่ยลลิสต์ที่ปัญญาชนรุ่นใหม่เห็นว่าเป็นของดี เป็นของใหม่นั้น แท้จริงแล้วเป็นเพียงเรื่องเพ้อฝันแบบนิทานที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ การเลือกใช้วิธีการนำเสนอในลักษณะนี้ สะท้อนให้เห็นถึงเจตนาของพระองค์ที่จะแสดงให้เห็นปัญญาชนรุ่นใหม่ตระหนักว่า สิ่งที่เราเห็นว่าเป็นลัทธิทางการเมืองแบบใหม่จากตะวันตกนั้น ไม่มีอะไรที่น่าตื่นเต้น เนื่องจากเป็นของดั้งเดิมของไทยที่ผู้หลักผู้ใหญ่ต่างก็รู้จักกันดีอยู่แล้ว คนที่จะตื่นเต้นกับสิ่งเหล่านี้ มีแต่พวกที่ "ไม่รู้จักสงบ" "ไม่ได้รับการศึกษาอย่างสมบูรณ์" หรือหนักกว่านั้นก็คือเป็น "จอมโกหกที่หากินจากความโง่เขลาของมนุษย์" เท่านั้น¹⁶

เป็นที่น่าสังเกตว่า ในระยะก่อนปี 2460 นั้น ภาพลักษณ์ของ "โซเชี่ยลลิสต์" ยังถูกมองในฐานะที่เป็นแนวคิดทางการเมืองประเภทหนึ่ง และแนวทางในการวิพากษ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวส่วนใหญ่ ก็ยังมีจุดประสงค์อยู่ที่การทำลายความน่าเชื่อถือของ "โซเชี่ยลลิสต์" เพื่อให้ภาพของความเป็น "โซเชี่ยลลิสต์" กลายเป็นเรื่องของคนที่ยึดสติปัญญา หรือ คนที่เข้าใจผิดเนื่องจากถูกคนชั่วยุยงส่งเสริมเท่านั้น การนำเสนอในลักษณะเช่นนี้ ทำให้ภาพลักษณ์ของ "โซเชี่ยลลิสต์" ในระยะนั้น ยังคงเป็นเพียงแนวคิดที่แปลกแยก ซึ่งสามารถจะขจัดออกไปได้ ด้วยการ "พูดค้านเขากล่าว" และ "แสดงให้เห็นปรากฏด้วยว่า ข้อความที่เขาเหล่านั้น ถึงแม้จะเป็นความคิดอันดีงามก็ตาม แต่จะทำไปตามปากว่าได้จริงฤา"

อย่างไรก็ตาม ในปีพ.ศ. 2460 การปฏิวัติครั้งสำคัญที่สุดครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์ก็ได้อุบัติขึ้นในประเทศไทย เหตุการณ์ในครั้งนั้นได้ส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงต่อทัศนคติที่ชนชั้นปกครอง

¹⁴พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, *จดหมายเหตุรายวันของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว*, ร.ศ. 131 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดวงกมล), หน้า 1-46.

¹⁵พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, *อุตตฺตรกฏ* พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร ทรงแปลและพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ หลวงประโมทย์จรรยาวิภาช ๒๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๖

¹⁶เรื่องเดียวกัน, หน้า 24.

ครองไทยมีต่อภาพลักษณ์ของสิ่งที่เรียกว่า “โซเชี่ยลิสต์” และเป็นจุดเปลี่ยนที่ทำให้ภาพของ “โซเชี่ยลิสต์” ถูกนำมาตีความใหม่ กลายเป็นภาพของ “พวกบอลเชวิค” ซึ่งหมายถึงกลุ่มคนผู้นิยมความรุนแรง และต้องการโค่นล้มระบบสมบูรณาญาสิทธิราชด้วยการใช้กำลัง

2.2.2. ภาพลักษณ์ของ “คอมมิวนิสต์” ภายหลังจากปฏิวัติในรัสเซีย

การปฏิวัติในรัสเซียซึ่งถือกันว่าเป็น “การปฏิวัติของชนชั้นกรรมาชีพ” แห่งแรกของโลกที่เกิดขึ้นในช่วงระหว่างปี 2455-2460 นั้น ได้ส่งผลสะท้อนมายังประเทศไทยอย่างรุนแรงยิ่ง¹⁷ ในประการแรก การปฏิวัติที่เกิดขึ้น เป็นเหมือนการตอกย้ำว่า คำวิพากษ์วิจารณ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบกษัตริย์ไปสู่การมี “ปาลีเมนต์” นั้น เป็นเรื่องที่ถูกต้อง พร้อมกันนั้นก็ยิ่งเป็นการตอกย้ำถึงความไม่พร้อมที่ประเทศไทยจะเปลี่ยนแปลงไปสู่การเป็นรีพับลิกด้วย การมองภาพการปฏิวัติรัสเซียในแง่ของ ความผิดพลาดอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงไปสู่รีพับลิกก่อนจะถึงเวลาที่เหมาะสม นี้ เป็นมุมมองที่แพร่หลายอยู่พอสมควรในหมู่นักปកครอง ดังที่ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนในจดหมายที่สมเด็จพระยาเทววงศ์วโรปการ ได้ทรงตอบต่อพระราชหัตถเลขาของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งมีความว่า

“...ข้าพระพุทธเจ้าเห็นความเป็นจริงดังกระแสพระราชดำริทุกประการแล้ว แต่ลักษณะปกครองสยามทุกวันนี้จะเรียกว่าอย่างไรก็ตาม เป็นการดีแก่บ้านเมืองอยู่ทุกอย่าง ซึ่งเห็นผลว่ามีความสงบเรียบร้อยในบ้านเมือง ไม่มีจลาจลวุ่นวายอะไรแล้ว ก็ย่อมนับได้ว่าเป็นที่พอใจของคนเป็นอันมากทั้งประเทศแล้ว

ประเทศใดที่มีพระเจ้าแผ่นดินทรงสถิตอยู่ด้วยราชธรรมแล้ว คงมีความหมายที่จะแปลได้ว่าเป็น Constitutional Monarchy แล้ว แต่ถ้าคำว่า กษัตริย์อันตั้งขึ้นอยู่โดยธรรมนี้ จะมีความหมายไปถึงว่าจะต้องมีปาลีเมนต์ด้วยแล้ว ก็เห็นด้วยเกล้าฯว่าเมืองไทยยังไม่ถึงเวลาสูงอมพอที่จะมีปาลีเมนต์ได้ฤา มิฉะนั้นคนในพื้นที่เมืองยังไม่มีความรู้พอแก่การและยังไม่ต้องการปาลีเมนต์

¹⁷ รายละเอียดเกี่ยวกับผลกระทบของการปฏิวัติรัสเซียต่อประเทศไทยนั้น สามารถหาอ่านได้จาก ฉลอง สุนทรวาณิชย์, *รัสเซีย-ไทย สมัยรัชกาลที่ 5-6* (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์, 2516)

ถ้าจะมีคนบางคนที่เห็นควรมีปาเลียเมนต์ก็จะเป็นผู้ซึ่งคิดเห็นแต่ประโยชน์ตน ด้วยหวังว่าจะได้เป็นสมาชิกบ้างและเป็นผู้ซึ่งไม่เห็นแก่ประโยชน์แผ่นดิน โดยถ้าจะคะเนเอาว่ามีปาเลียเมนต์ในเวลานี้แล้ว พวกใดที่ไม่มีสิทธิโอดป๊ะจะประกาศว่าจะเป็นผู้ซึ่งคิดจะกลับตั้งบ่อนเบี้ยขึ้นใหม่ ถ้าจะจัดการแก้ไขให้คนเล่นเบี้ยได้ดังนี้ ก็คงจะได้เลือกเป็นสมาชิกมากกว่าพวกอื่น การบ้านเมืองจะเสื่อมเสียเกียรติยศ และประโยชน์อันแท้จริงของแผ่นดินไปยิ่งนัก

ข้าพระพุทธเจ้าจึงเห็นด้วยเกล้าฯว่ายังไม่ถึงเวลาที่กรุงสยามจะมีปาเลียเมนต์ในเวลานี้เลย ข้าพระพุทธเจ้ายังอยากจะว่าต่อไปว่าประเทศรัสเซียนั้นเห็นเป็นตัวอย่างที่ดีสูงก่อนห้าม รัฐบาลมีปาเลียเมนต์ไปก่อนเวลา การจึงกลับกลายเป็นเปลี่ยนจาก *Constitutional Autocracy or Traditional Autocracy* ลงเป็น *Tyranny or Bolshevism or Anarchy* อย่างทุกวันนี้ ว่าโดยย่อก็กลับเอา นักโทษขึ้นปกครองแผ่นดินเท่านั้น บรรดาคนชาวรัสเซียเป็นอันมากคงเสียใจที่คิดผิดมา ถ้ากลับเป็นอย่างเก่าได้ ก็คงดีใจกลับคืนเสียแล้ว แม้คนในประเทศอื่นๆ ก็ยังต้องเห็นว่ารัฐบาลของซาร์ดีกว่ารัฐบาลเดี๋ยวนี้อยู่ทุกอย่างแล้ว..."¹⁸

เราจะสังเกตได้อย่างชัดเจนว่า ในทัศนะของชนชั้นเจ้านายแล้ว สิ่งที่เราเรียกว่า "บอลเชวิค" หรือ "คอมมิวนิสต์" นั้น ไม่ได้แตกต่างจาก "รีพับลิค" ในแง่ของนัยที่มีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ เนื่องจากแนวคิดเหล่านี้ ต่างก็หมายถึงการโค่นล้มอำนาจของรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชทั้งสิ้น ในทัศนะของฝ่ายเจ้านายแล้ว ประเทศไทยยังไม่พร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบอบอื่นใด ที่มีไช้ระบอบที่อยู่ภายใต้การนำของสถาบันพระมหากษัตริย์ และหากมีคนบางกลุ่มพยายามที่จะก่อการเปลี่ยนแปลง การกระทำของคนกลุ่มนั้นก็เพียงการชิงสุกก่อนห่าม ซึ่งจะเป็นการเปิดทางให้ประเทศไทย ก้าวเข้าสู่ความเป็นมิคสัญญี แบบที่เคยเกิดขึ้นมาแล้วกับประเทศรัสเซียนั่นเอง

ในประการที่สอง การปฏิวัติในรัสเซียทำให้ภาพลักษณ์ของ "โซเชี่ยลิสต์" ในทัศนะของชนชั้นเจ้านาย ไม่ได้เป็นแค่แนวคิดแปลกแยกของพวกเขา "สติไม่สมบูรณ์" หรือ "ฟุ้งซ่าน" อีกต่อไป สภาพความโกลาหลในสังคมรัสเซียภายหลังการปฏิวัติ ซึ่งเป็นผลมาจากการที่พรรคบอลเชวิคพยายาม

¹⁸ กจช. ก1/12 ความเห็นเจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ เรื่องจัดการเปลี่ยนแปลงราชการแผ่นดิน อ้างจาก ชัยอนันต์ สมุทวณิช, การเมือง การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไทย 2411-2475 (กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, 2523), หน้า 72-73.

นำเอาแนวคิดแบบโซเชี่ยลิสต์มาปรับใช้ ทำให้ภาพลักษณ์ของบอลเชวิค ถูกนำมาเชื่อมโยงเข้ากับ ภาพของกลุ่มคนที่ใช้ความรุนแรงในการปฏิวัติ ส่งผลให้นับแต่นั้นมา ภาพลักษณ์ของ "โซเชี่ยลิสต์" "คอมมิวนิสต์"(อันหมายถึงแนวคิดแบบ "สวรรค์ของกรรมกร") และ "พรรคบอลเชวิค" เริ่มที่จะถูกใช้ใน ความหมายของกลุ่มคน แทนที่จะเป็นเพียงแค่แนวความคิด กล่าวคือ "คอมมิวนิสต์" และ "โซเชี่ยลิสต์" มิได้เป็นแค่แนวคิดเพื่อฝัน หากแต่หมายถึง กลุ่มคนที่พยายามล้มล้างสถาบันพระมหากษัตริย์และนำพาประเทศไปสู่สังคมสังคมนิยม ในลักษณะเดียวกันกับพวกบอลเชวิคในรัสเซียนั่นเอง

ภาพลักษณ์ของคำว่า "คอมมิวนิสต์" และ "บอลเชวิค" ในลักษณะเช่นนี้ ได้ถูกนำมาผลิตซ้ำ(reproduce)อย่างต่อเนื่องในวรรณกรรมต่างๆที่พนธ์ขึ้นโดยชนชั้นนำในช่วงนั้น ไม่ว่าจะเป็น บทละครเรื่อง ฉวยอำนาจ ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่เปรียบพวกบอลเชวิคว่าเป็นเหมือน เชื้อโรคที่คอยหาโอกาสที่จะแทรกแซงเมื่อร่างกายอ่อนแอ¹⁹ หรือพระนิพนธ์ของกรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงศ์ ซึ่งได้กล่าวถึงความเลวร้ายของสภาพในรัสเซียเอาไว้ว่า

“...เมื่อเวลาจลเกิดขึ้นในรัสเซีย พวกอุทลุมเลยคว้าโอกาสถือลัทธิหัก ด้ามพร้าด้วยเข่า สंहารกันลงยับเยิน ชิงริบที่ดิน ชิงริบทรัพย์สิน ด้วยคม คัดราวุธ อ่างจะเอามารวมเป็นของกลาง เอกชนเล็กมีทรัพย์สมบัติ นัยว่า นั้นรัฐบาลรับจะจัดเครื่องอุปกรณชีวิตให้เป็นสุขเสมอกันสิ้น โดยตั้งลัทธิ ปกครองอย่างบอลเชวิซิม คือลัทธิเสมอภาพเพื่อสุขสันต์ต่อมวลผลสกนิกร ทั้งสกลพิภพ อ่างเหตุไม่ทำพร้อมกันไม่ได้ แม้จะต้องสังหารชีวิตมนุษย์พลี ผลเสียตั้งล้าน แต่ชีวิตมนุษย์อื่นอีกหลายหมื่นล้านจะได้รับสุขสันต์ เสมอ ภาคได้แล้วก็ยังพยายาม แต่ยังมีทันไรพวกพระศรีอาจารย์รัสเซียเหล่านี้ นั้น ก็ฉวยเอาของกลางที่ริบไว้ปฏิหารย์จติไปตั้งตัวเสียประเทศอื่น โดย แผลงนามหรือมีนามปลอมนามกันบ้างก็มีมากท่าน ถั่วก็ไม่วู้จักสุกแตงาก็ ไหมล่งทุกวัน...”²⁰

การผลิตซ้ำภาพลักษณ์ของพวกบอลเชวิคในรัสเซียให้มีลักษณะรุนแรงเช่นนี้ ทำให้คำว่า "คอมมิวนิสต์" และ "บอลเชวิค" เริ่มถูกทำให้กลายเป็นโวหารทางการเมืองที่มีพลังในการ ต่อต้านบุคคลใดก็ตามที่ปฏิเสธการดำรงอยู่ของสถาบันพระมหากษัตริย์ ภาพจลาลในรัสเซียที่ถูก

¹⁹พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, ฉวยอำนาจ : บทละครเรื่องหมิ่นประมาทศาล, ตบตา , ฉวยอำนาจ และ หนามยอกเอาหนามบ่ง (พระนคร: คุรุสภา,2506), หน้า 215.

²⁰กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์, "ปาถกฐาเรื่องศาสนา," ชุมนุมปาฐกถาแสดงที่สามัคยาจารย์สมาคม (พระ นคร: องค์การค้ำของคุรุสภา,2514), หน้า 41-42.

ผูกติดมากับภาพของความเป็น "คอมมิวนิสต์" ช่วยขับเคลื่อนให้ราษฎรรู้สึกว่าการกระทำของพระมหากษัตริย์ เป็นสถาบันที่จำเป็นต่อความสงบสุขของประเทศชาติ ขณะเดียวกันก็ทำให้ภาพของผู้ที่ต้องการเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองของไทย กลายเป็นเพียงพวกที่คิดเห็นแต่ประโยชน์ตน และจะนำพาประเทศไปสู่หายนะ โดยนัยนี้ "คอมมิวนิสต์" ได้กลายเป็นโศกนาฏกรรมที่ถูกนำมาใช้เป็นตราประทับให้กับใครก็ตามที่ตั้งตนเป็นศัตรูต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ซึ่งถือกันว่าเป็นหัวใจของ "ความเป็นไทย" ทั้งยังเป็นคำที่สามารถนำไปใช้ในการกีดกันแนวคิดหรือบุคคลที่ตั้งคำถามกับความชอบธรรมของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์อย่างได้ผล

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าภาพลักษณ์ของ "คอมมิวนิสต์" ในความหมายของ "บอลเชวิครัสเซีย" จะเริ่มปรากฏให้เห็นตั้งแต่ในช่วงปลายรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่บริบททางการเมืองในช่วงนั้น ยังไม่ทำให้ภาพของ "บอลเชวิค" หรือ "คอมมิวนิสต์" ดูเป็นเรื่องใกล้ตัวมากนัก ต่อเมื่อถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อสถานะของพระมหากษัตริย์อ่อนแอลงกว่าเดิมเป็นอย่างมาก ภาพลักษณ์ของคำว่า "คอมมิวนิสต์" และ "บอลเชวิค" จึงเริ่มถูกนำมาใช้โจมตีบุคคลที่ต่อต้านการดำรงอยู่ของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์กันอย่างแพร่หลาย

2.3. การใช้ภาพลักษณ์ของ "คอมมิวนิสต์" ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

2.3.1. การใช้ "คอมมิวนิสต์" ในช่วงก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475

ในช่วงที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชย์นั้น สถานะทางการเมืองของพระองค์ไม่มั่นคงอย่างมาก แม้แต่ตัวพระองค์ก็ทรงยอมรับถึงความไม่มั่นคงนี้ ดังที่ทรงกล่าวไว้ในพระราชหัตถเลขาถึงพระยาภิรมย์ภักดีว่า

"...สิ่งต่างๆ ได้เริ่มเปลี่ยนแปลงไป ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระเจ้าแผ่นดินยังเป็นที่เคารพและเกรงกลัวอยู่มาก แม้ว่าในตอนปลายรัชกาลจะมีคนหนุ่มกลุ่มหนึ่งเริ่มวิพากษ์วิจารณ์พระมหากษัตริย์ในหลายๆด้าน แต่ก็ไม่ได้เป็นไปอย่างเปิดเผย ในรัชสมัยที่เพิ่งสิ้นสุด(หมายถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว-ผู้ทำวิทยานิพนธ์)หลายสิ่งหลายอย่างได้ทวีความเลวร้ายไปมาก เนื่องจากเหตุหลายประการซึ่งข้าพเจ้าไม่จำเป็นต้องเล่า ด้วยท่านเองก็ทราบดีแก่ใจเพียงพอแล้ว...กำเนิดของหนังสือพิมพ์ฟรีเพรสทำให้สถานการณ์ใน

ขณะนั้นขยายตัวเลวร้ายมากขึ้น ฐานะของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นสิ่งหนึ่งที่ตกอยู่ในสภาวะลำบาก ความเคลื่อนไหวทางความคิดในประเทศแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าเวลาของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชเหลือน้อยเต็มที...²¹

ภายใต้สถานการณ์ที่ไม่มั่นคงเช่นนี้ ทำให้ภาพลักษณ์ของ "บอลเชวิค" เริ่มที่จะถูกนำมาใช้โจมตีประวัติของรัฐบาลสมบูรณาญาสิทธิราชกันมากขึ้น โดยเฉพาะในหมู่นักชนชั้นเจ้านายนั้น ความหวาดกลัวที่มีต่อความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไปสู่ระบบบริพัติก ทำให้พวกเขาเริ่มที่จะเพ่งเล็งพฤติกรรมของราษฎรบางส่วน โดยเฉพาะราษฎรในกลุ่มที่ค่อนข้าง "หัวรุนแรง" เป็นพิเศษ อันได้แก่นักเรียนไทยในต่างประเทศ นักเขียนนักหนังสือพิมพ์ รวมถึงสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์จีนที่มาปฏิบัติงานอยู่ในประเทศไทย และทำให้พวกเขาเริ่มที่จะนำเอาภาพลักษณ์ของคำว่า "บอลเชวิค" และ "คอมมิวนิสต์" มาใช้ในการทำให้คนกลุ่มนี้ ดูเป็นบุคคลอันตรายต่อประเทศชาติมากขึ้น

ราษฎรกลุ่มแรกที่ชนชั้นเจ้านายคิดว่าน่าจะเป็นกลุ่มอันตรายที่สุดก็คือ นักเรียนไทยในต่างประเทศ เนื่องจากราษฎรกลุ่มนี้เป็นผู้ที่มีโอกาสได้เห็นการเมืองในที่อื่น ๆ มาบ้าง ซึ่งอาจทำให้พวกเขาเกิดความคิดอ่านที่จะเปลี่ยนแปลงการเมืองภายในประเทศได้ นอกจากนี้ สิ่งที่ทำให้ชนชั้นเจ้านายยิ่งกังวลมากขึ้นก็คือ ในระยะหลัง นักเรียนไทยที่ได้รับทุนไปศึกษาต่อยังต่างประเทศทั้งในส่วนของพลเรือนและทหาร มักจะมีเพื่อนพามาจากสามัญชน²² ซึ่งนอกจากจะทำให้พวกเขาเป็นที่สงสัยในเรื่องของความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์แล้ว ยังทำให้ภาพพจน์ของคนกลุ่มนี้ดูเป็นคนหนุ่มที่หัวแข็ง มีความทะเยอทะยานสูง และยากแก่การควบคุม โดยเฉพาะกลุ่มนักเรียนทุนในฝรั่งเศสนั้น ดูจะเป็นกลุ่มที่ถูกเพ่งเล็งเป็นพิเศษ เนื่องจากนักเรียนไทยกลุ่มนี้เคยก่อคดีขัดแย้งกับพระองค์เจ้าจรัญศักดิ์ กฤษดากร ทูตสยามประจำกรุงปารีสมาก่อน เหตุการณ์ในครั้งนั้น ทำให้เจ้านายหลายพระองค์แสดงความไม่ไว้วางใจนักเรียนเหล่านี้มากขึ้น ดังที่พระองค์เจ้าจรัญศักดิ์ฯ ได้เคยกล่าวแสดงความเห็นเกี่ยวกับนักเรียนไทยในฝรั่งเศสกลุ่มนี้ไว้ว่า

²¹ "King Prajadhipok' Memorandum: Problems of Siam," in Siam's Political Future: Document From the End of Absolute Monarchy, ed. Benjamin A. Batson (Data Paper: Number 96 Southeast Asia Program Department of Asian Studies Cornell University, Ithaca, New York July 1974), p.15.

²² ในงานเขียนของกุลลดา เกษบุญชู เรื่อง "ระบบการศึกษาและระบบราชการสมัยใหม่" (เชิงอรรถที่ 6) ได้สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนของวิกฤติของรัฐบาลสมบูรณาญาสิทธิราช อันเป็นผลมาจากการขยายตัวของข้าราชการที่มีเพื่อนพามาจากสามัญชนที่ได้รับการศึกษา การขยายตัวของข้าราชการประเภทนี้ ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างระบบอุปถัมภ์ที่ค้ำจุนระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาตลอด

"...ข้าพระพุทธเจ้าเพียงได้ยินได้ฟังมาแต่ไม่มีหลักฐาน จึงไม่สามารถพูดอย่างเป็นทางการได้ แต่พวกเขามีความคิดทางการเมืองที่ก้าวหน้ามาก ไม่ใช่การเมืองต่างประเทศ แต่เป็นการเมืองของประเทศเราเอง ซึ่งทำให้ข้าพระพุทธเจ้ารู้สึกหวาดวิตก...ข้าพระพุทธเจ้าคิดว่าวิจิตร(หมายถึง หลวงวิจิตรวาทการ ซึ่งเป็นเลขาฯสถานทูตในขณะนั้น-ผู้ทำวิทยานิพนธ์)เป็นบุคคลอันตราย และควรจับตามองเขาให้ดี เขาเป็นคนที่มีความทะเยอทะยานมาก บริดีเองก็อันตราย ในข้อที่ว่าถ้าได้รับอิทธิพลที่ผิด เพราะเขามีความ "หลงตัว" มาก คิดว่าตัวเองฉลาดเสียจนไม่ยอมฟังเหตุผล และจะตั้งต้นไปตามทางของตนเองไม่ว่าจะถูกหรือผิดก็ตาม พวกเหล่านี้อยู่ในกลุ่มที่ข้าพระพุทธเจ้าคิดว่าเป็นอันตรายต่อสยามในอนาคต..."²³

ด้วยความไม่ไว้วางใจในลักษณะเช่นนี้เอง ทำให้หลังจากนั้นมา นักเรียนไทยในต่างประเทศที่แสดงท่าทีว่าต้องการจะเห็นความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองหรือเศรษฐกิจในประเทศไทยในลักษณะที่ลดทอนอำนาจของชนชั้นศักดินา มักจะถูกกล่าวร้ายกันด้วยข้อหา "บอลเชวิค" อยู่เสมอ ตัวอย่างเช่น เมื่อบุตรชายของเจ้าพระยามหิธร ราชเลขาธิการในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสนอความเห็นของตนไว้ในบทบรรณาธิการของ *สามัคคีสาร* ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ของนักเรียนไทยในอังกฤษว่า จะให้มีการเก็บภาษีมรดก และภาษีเงินได้ ทำให้บางคนถึงกับเห็นว่าเขาเป็น "พวกหัวรุนแรงนิยมคอมมิวนิสต์"²⁴

ข้อหาความเป็น "คอมมิวนิสต์" หรือ "บอลเชวิค" นี้ คงเป็นข้อหาที่ฉกรรจ์อยู่ไม่น้อย ดังจะเห็นได้ว่า เจ้าพระยามหิธรเอง ยังต้องเขียนจดหมายมาเตือนบุตรชายของท่านว่า การเขียนสิ่งพิมพ์ใดๆ ก็เปรียบเสมือนดาบสองคม และอาจถูกศัตรูกล่าวหาว่าเป็นพวก "บอลเชวิค" จนทำให้ต้องถูกส่งกลับประเทศไทยได้ง่ายๆ ในจดหมายซึ่งเขียนถึงลูกชายอีกคนหนึ่ง เจ้าพระยามหิธรแสดงความยินดีกับบุตรชายผู้นั้นที่ได้รับตำแหน่งบรรณาธิการของ *สามัคคีสาร* แต่ในจดหมายก็ยังได้เตือนให้บุตรชายระวังเรื่องดาบสองคม และให้ดูตัวอย่างกรณีของนายบริดี พนมยงค์ ที่มีเหตุขัดแย้งกับพระองค์เจ้าจรัญศักดิ์ จนแทบจะถูกส่งกลับประเทศไทยเอาไว้เป็นอุทาหรณ์²⁵

²³เบนจามิน เอ. บัทสัน, *อวสานสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในสยาม* แปลโดย พรธรรณงาม เก้าธรรมสาร และคนอื่นๆ (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2543), หน้า 114.

²⁴เรื่องเดียวกัน

²⁵เรื่องเดียวกัน

การกล่าวหากันในข้อหา "คอมมิวนิสต์" นี้ ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะในหมู่คนไทยด้วยกันเท่านั้น หากแต่บางครั้ง รัฐบาลของต่างประเทศเองกลับเป็นผู้ให้ข่าวว่ามีนักเรียนไทยบางคนมีพฤติกรรมเป็นบอลเชวิค เช่น ในปี 2470 กงสุลใหญ่ประจำปัตตาเวียของเนเธอร์แลนด์เคยแจ้งข่าวแก่ รัฐบาลไทยว่า มีคนไทยในฝรั่งเศสคนหนึ่ง ใช้ชื่อว่า P. Montri เป็นผู้ที่ยินยอมแนวคิดคอมมิวนิสต์ ทางกระทรวงต่างประเทศของไทยเชื่อว่าเป็นคนเดียวกับนายประยูร ภมรมนตรี และได้ขอให้ฝ่ายอังกฤษให้ความร่วมมือในการติดตามพฤติกรรมของคนผู้นี้ เพราะมีรายงานว่ามีการเดินทางไปมา ระหว่างกรุงลอนดอนและปารีสเป็นประจำ²⁶ แม้ว่าถึงที่สุดแล้ว ทางรัฐบาลอังกฤษและเจ้าหน้าที่สถานทูตไทยประจำกรุงปารีสจะไม่สามารถค้นหาพยานหลักฐานที่ยืนยันได้ว่า นายประยูร ภมรมนตรี มีพฤติกรรมเป็นคอมมิวนิสต์ แต่การกล่าวหากันในลักษณะนี้ก็ทำให้รัฐบาลไทยเริ่มมีการสอดส่องดูแลพฤติกรรมของนักเรียนไทยในต่างประเทศ ด้วยความเข้มงวดมากยิ่งขึ้น

นอกจากนักเรียนไทยในต่างประเทศแล้ว ราษฎรอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งถูกเพ่งเล็งเป็นพิเศษคือ กลุ่มนักเขียนและนักหนังสือพิมพ์ ซึ่งในขณะนั้น เริ่มมีการเสนอแนวความคิดทางการเมืองที่รุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ ตัวอย่างเช่น ในหนังสือพิมพ์ *สยามวิวิ* ฉบับประจำวันอาทิตย์ที่ 10 กรกฎาคม 2470 ได้มีการตีพิมพ์บทความเรื่อง *ราษฎรตื่นแล้ว* ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการจัดตั้งรัฐบาลของประชาชนโดยกล่าวว่า การต่อสู้อย่างรุนแรงเท่านั้นที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นได้ นอกจากนี้ ในบทความดังกล่าวยังได้มีการยกตัวอย่างเหตุการณ์ในรัสเซียเป็นอุทาหรณ์ ว่า "หากพระเจ้าซาร์แห่งรัสเซียยังทรงมีพระชนม์ชีพอยู่ ก็คงเสียดายที่ทรงกระทำการเข้าไป" และผู้เขียนยังลำทับอีกว่า พระราชาของคี่อื่นๆ ฟังระมัดระวังและฟัง "เสียงประชาชน" ให้มากไว้²⁷ ต่อมา ในวันที่ 11 มกราคม 2471 หนังสือพิมพ์การเมืองอีกฉบับหนึ่ง นั่นคือ หนังสือพิมพ์ *ราษฎร* ยังมีการลงบทความเรื่อง *กลียุคแปดเหตุเกิดแห่งความอสิสภาพ มีคส์ญญี่เป็นเหตุทำให้เกิดความเสมอภาค*²⁸ และบทความเรื่อง *ทูตพระศรีอารย์* ในวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2471²⁹ แม้ว่าบทความชิ้นนี้ หากอ่านดูเผินๆ อาจดูเหมือนการอ้างอิงถึงหลักการทางศาสนาทั่วไป แต่หากพิจารณากันอย่างละเอียดแล้ว ผู้อ่านจะเข้าใจได้ไม่ยากเลยว่า นัยแฝงที่อยู่ในบทความทั้ง 2 นี้ หมายถึงอะไร ตัวอย่างเช่น

²⁶Great Britain Foreign Office, F. 4058/2987/40, Secret March 23, 1927, Waterlow to Chamberlain อ้างจาก สุวดี เจริญพงศ์, "ปฏิกิริยาของรัฐบาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวต่อการเคลื่อนไหวตามแนวความคิดประชาธิปไตยและสังคมนิยมก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519), หน้า 224.

²⁷*สยามวิวิ* (10 กรกฎาคม พ.ศ. 2470)

²⁸*ราษฎร* (11 มกราคม พ.ศ. 2471)

²⁹*ราษฎร* (14 มกราคม พ.ศ. 2471)

"...มีสติปัญญาไม่เกิด ความเสมอภาคก็ไม่มี เนื่องจากลักษณะที่แท้จริงของความเสมอภาคก็เหมือนกับยาผงที่ได้บดและอย่างละเอียด วัตถุทุกอย่างอย่างย่อมไม่เท่ากัน ต่อเมื่อบดกันเข้าละเอียดแล้ว จึงเท่ากัน ดังนี้ เป็นความเสมอภาค...ในที่ใดมีต้นไม้ใหญ่ปกคลุมอยู่ ต้นไม้อื่นจะเกิดขึ้นไม่ได้ เพราะต้นไม้ใหญ่แย่งอาหารไปกินเสียหมด ถ้าเราได้โคนต้นไม้ใหญ่ลงเสีย เราจะเห็นพันธุ์ไม้อื่นเกิดขึ้นอีกมาก..."³⁰

บทความเหล่านี้ สร้างความไม่พอใจให้กับชนชั้นปกครองของไทยเป็นอย่างยิ่ง ดังจะเห็นได้ว่า หลังจากที่ได้พบเห็นบทความดังกล่าว พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ทรงสั่งให้กระทรวงมหาดไทย จัดการปิดหนังสือพิมพ์ สยามวิทย์ ทันที โดยทรงให้เหตุผลว่า หากในบทความดังกล่าว เพียงแต่เสนอจะให้มีสภาผู้แทนราษฎร รัฐบาลก็จะไม่เข้าไปก้าวก่าย เนื่องจากถือว่าเป็นความคิดเห็นส่วนบุคคล แต่เนื้อหาในบทความนี้ มีลักษณะของการข่มขู่โดยใช้คำว่า "เลือดและเหล็ก" ซึ่งเท่ากับเป็นการชี้้นำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงโดยใช้กำลังรุนแรงตามแนวทางของพวกบอลเชวิครัสเซีย รัฐบาลจึงต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษ³¹

นอกจากนี้ ความกลัวที่มีต่อความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่อาจจะเกิดขึ้นในช่วงนี้ ยังทำให้ชนชั้นปกครองของไทยเริ่มจะหันมาพึ่งเสียงพฤติกรรมของพรรคคอมมิวนิสต์จีนที่เข้ามาปฏิบัติงานอยู่ในประเทศไทยมากยิ่งขึ้น

แม้ว่าจากการศึกษาที่ผ่านมา นักวิชาการจำนวนหนึ่งอาจมองว่าชนชั้นปกครองของไทยนั้น มีความเกลียดชังและพยายามต่อต้าน "พวกคอมมิวนิสต์" มาตลอด ตั้งแต่ยุคที่พรรคคอมมิวนิสต์เริ่มเข้ามาปฏิบัติการในประเทศไทย แต่หากเราพิจารณาจากหลักฐานหลายๆชิ้นประกอบกันแล้ว เราจะพบว่า ความกลัวที่ชนชั้นนำไทยมีต่อการเคลื่อนไหวของพรรคคอมมิวนิสต์นั้น เป็นสิ่งที่เพิ่งเกิดขึ้นในช่วงปลายยุคสมบูรณาญาสิทธิราช นอกจากนี้ความกลัวดังกล่าวยังไม่ได้เป็นความกลัวที่มีต่อการปฏิบัติงานของพรรคคอมมิวนิสต์จีนโดยตรง หากเป็นความกลัวที่มีต่อผลพลอยได้บางอย่างที่อาจเกิดตามมาจากกรขยายตัวของพรรคคอมมิวนิสต์ นั่นคือ การแพร่กระจายของแนวคิดทางการเมืองที่เป็นอันตรายต่อสถาบันพระมหากษัตริย์มาสู่ราษฎรไทย

อันที่จริงแล้ว ชนชั้นปกครองของไทย เริ่มรู้จักพรรคคอมมิวนิสต์มาตั้งแต่ปี 2463 เมื่อนาย Robert Grake อัครราชทูตอังกฤษประจำประเทศสยามได้ส่งบันทึกช่วยจำมายังเสนาบดีกระทรวงต่างประเทศว่า มีพ่อค้าจีนในกรุงเทพฯกลุ่มหนึ่งได้ประชุมปรึกษาหารือกันว่าจะก่อการนัดหยุดงาน

³⁰ ราษฎร (14 มกราคม พ.ศ. 2471)

³¹ กจช. เอกสารรัชกาลที่ 7 รล. 19.2/10 รายงานการประชุมเสนาบดีสภา ที่ 15/2470 วันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2470

เพื่อประท้วงประเทศอังกฤษ ในเอกสารดังกล่าวมีการกล่าวถึงชาวจีน 4 คนซึ่งทางรัฐบาลอังกฤษสงสัยว่าจะมีแนวโน้มเป็น "บอลเชวิค" ได้แก่ นายโคเวทียูเหยียนซึ่งเป็นเจ้าของและบรรณาธิการหนังสือพิมพ์เสียงเคียวซึ่งได้เขียนบทความปลุกกระดมให้กู่ลี้จิ้นประท้วงนายจ้าง³² นายทำจิ้นซำ ซึ่งเป็นบุคคลไม่พึงปรารถนาของสยาม แต่รัฐบาลไม่สามารถเนรเทศได้เนื่องจากเป็นคนในบังคับของฮอลแลนด์ นายหลิวฮวยซัง บรรณาธิการของหนังสือพิมพ์คิงซิงผู้ซึ่งเคยถูกเนรเทศจากสุมาตราเมื่อ 9 ปีก่อนและเป็นผู้ที่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มอานาคิสต์ และนาย ตันเอ็กยู หรือ เอ็กยู ชันชื่อ เนติบัณฑิตสยามเป็นที่ปรึกษาด้านกฎหมายของพวกนัดหยุดงานซึ่งถือเป็นบุคคลอันตราย³³

อย่างไรก็ตาม ดูเหมือนว่าข่าวสารดังกล่าว กลับไม่ได้ก่อให้เกิดความสนใจในหมู่ชนชั้นปกครองของไทยเท่าใดนัก ไม่ว่าจะเป็นเจ้าพระยามรราช พระองค์เจ้าไตรทศประพันธ์ หรือกระทั่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเอง ก็ดูจะไม่กระตือรือร้นกับเรื่องนี้ สิ่งเดียวที่ทรงเป็นกังวลก็คือปัญหาเกี่ยวกับพวกจีนโดยรวมดังที่ทรงกล่าวว่า

"...ที่ได้ตอบและชี้แจงไปนั้นก็เป็นการดีแล้ว(หมายถึงการตอบปฏิเสธข้อเสนอของอังกฤษในการกวาดล้างเกี่ยวกับปัญหาบอลเชวิคในหมู่ชาวจีน-ผู้ทำวิทยานิพนธ์) แต่ขออย่าให้ซ้ำๆและพอง่ายเกินไป เราเคยรู้อยู่แล้วว่าจีนนั้นชอบปั่นหัวกันอยู่เสมอๆ ไม่ว่าในเรื่องอะไร และครูโรงเรียนจีนก็มักจะเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องเช่นนั้น เช่นเมื่อก่อนจะเกิดเหตุกับพวกทหารก่อกำเริบ เราก็ได้รู้เค้าครั้งแรกโดยมีผู้ทิ้งไปรษณียบัตรถึงครูชีวโห่ ดังเจ้าพระยามรราชคงจะจำกันได้อยู่..."³⁴

พระราชหัตถเลขาข้างต้นนี้ สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ในทัศนะของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวแล้ว ไม่ว่าจะชาวจีนที่เข้ามาอยู่ในไทยจะเป็นจีนคนละชาติหรือจะเป็นจีนคอมมิวนิสต์ก็ดูจะไม่ใช่ว่าเรื่องสำคัญ ขอเพียงว่าอย่าให้แนวคิดทางการเมืองของชาวจีนเหล่านั้นแพร่กระจายเข้ามาสู่ราษฎรไทยเป็นอันว่าใช้ได้ แม้แต่นโยบายชาตินิยมของพระองค์ที่เน้นในเรื่องการต่อต้านชาวจีนเองก็ดูจะไม่ได้เป็นไปเพื่อสาเหตุอื่นใด นอกจากเป็นไปเพื่อสร้างความรู้สึก

³²เออชิ มูราชิมา, การเมืองจีนสยาม: การเคลื่อนไหวทางการเมืองของชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย ค.ศ.1928-2941(กรุงเทพมหานคร: ศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2539), หน้า 3.

³³หอดจดหมายเหตุแห่งชาติ เอกสารรัชกาลที่ 6 ม.3.6 ก (จีน)/9

³⁴เรื่องเดียวกัน

"แปลกแยก" จากคนจีนและแนวคิดทางการเมืองของจีน³⁵ ซึ่งจะช่วยสกัดกั้นไม่ให้แนวคิดเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อความคิดเห็นของราษฎรไทยที่มีต่อการเมืองภายในประเทศ ดังที่ได้ทรงกล่าวถึงเรื่องนี้ไว้อย่างชัดเจนในการประชุมเสนาบดีว่า

"...ในเวลานี้ทั้งฉันและเสนาบดีมีความรู้สึกอยู่พร้อมกันว่า รัฐบาลจะเพิกเฉยไม่คิดถึงเรื่องจีนที่มีอยู่ในกรุงสยามไม่ได้อีกแล้ว ถ้าจะขึ้นปล่อยนึ่งคอยแก่เอาเมื่อเกิดความเช่นเคยเป็นมานั้น ก็น่ากลัวว่าจะแก้ไขได้โดยยาก เพราะพระยารัชฎาภกรกิศทราบอยู่ว่าในเวลานี้ คนไทยชั้นใหม่ก็เกิดความคิดฟุ้งซ่าน ผิดแปลกไปมากและสังเกตว่า ตั้งแต่พวกสาธารณรัฐในจีนทำการสำเร็จ หรือที่เขาเข้าใจกันว่าทำการสำเร็จนั้น คนไทยซึ่งไม่มีความคิดอันสุขุมก็พากันหลงนิยม และมีความต้องการอยากเป็นอย่างจีนใหม่อยู่บ้าง...ฉันเห็นว่าถึงเวลาแล้วที่เราจะต้องปันหัวคนของเราบ้าง เพราะว่ามันมีโอกาสที่จะหลุดจาบ้นหัวผู้น้อยอยู่เสมอ ถ้าจะปล่อยให้มันหลุดข้างเดียว เราไม่ได้ตอบมันบ้าง ก็ยอมเสียเปรียบมันอยู่วันยังค่ำ..."³⁶

ไม่ใช่เพียงในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเท่านั้น แม้แต่ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ในระยะแรกที่เสด็จขึ้นครองราชย์ ก็ไม่ได้ให้ทรงความสำคัญกับการปฏิบัติงานพรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยเท่าใดนัก ทั้งที่ในขณะนั้น พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามก็เริ่มเข้ามาเคลื่อนไหวในประเทศไทยแล้ว แต่ชนชั้นนำไทยเองกลับไม่ค่อยรู้สึกเดือนเนื้อร้อนใจกับการปฏิบัติงานของพวกคอมมิวนิสต์มากนัก เนื่องจากเข้าใจดีว่าขบวนการเหล่านี้ ไม่ได้มีเป้าหมายที่จะก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองใดๆในประเทศไทย สิ่งที่พวกเขาสนใจมีอยู่อย่างเดียว นั่นคือการปลดปล่อยประเทศของตนให้พ้นจากการยึดครองจากตะวันตก³⁷

ความกลัวที่รัฐบาลเริ่มมีต่อพวกคอมมิวนิสต์นั้นเพิ่งเริ่มเกิดจริงๆในช่วงหลังปี 2472 และความกลัวนั้นก็ไม่ได้เกิดขึ้นเพราะรัฐบาลตระหนักถึงภัยที่มาจากพรรคคอมมิวนิสต์โดยตรง เพียง

³⁵ ดนัย ทองใหญ่ และ สุรพันธ์ ทับสุวรรณ, รายงานการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองกับการศึกษาของไทย (พ.ศ. 2411-2475) (กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2528), หน้า 88.

³⁶ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารรัชกาลที่ 6, ม.3.6 ก/5, พระยารัชฎาภกรกิศทราบบังคับมณฑล ร.6, 3 ตุลาคม 2455 อ้างจาก ภูวดล ทรงประเสริฐ, วิวัฒนาการของทุนจีนในภาคใต้ (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529), หน้า 14.

³⁷ ดู เบนจามิน เอ. บัทสัน, อวสานสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในสยาม, บทที่ 5

แต่ในช่วงนั้น ทางราชการได้มีการค้นพบเอกสารของพรรคคอมมิวนิสต์ชิ้นหนึ่งที่เรียกว่า ร่างแยกประเภทการปกครองและเศรษฐกิจสยามกับวิธีการของสมาคม³⁸ เนื้อหาของเอกสารฉบับนี้ เป็นการวิเคราะห์สภาพเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศไทยผ่านมุมมองแบบมาร์กซิสต์ ซึ่งสร้างความกังวลให้กับพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นอย่างยิ่ง ดังที่ได้ทรงแสดงทัศนะว่า

"... สำเนาคำแปลฉบับที่ 1 นั้น ออกจะแต่งดีมากไม่ใช่คนโง่ทำ และไม่ได้ทำมาจากเมืองจีนแต่ตั้งขึ้นในเมืองไทย ผู้แต่งเป็นผู้มีความรู้ดีพอใช้ น่าสังเกตมาก ควรจะให้เสนาบดีทุกคนได้อ่านเพื่อทราบไว้ว่า การเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ในเมืองไทยนั้นเป็นอย่างไร ให้กระทรวงมหาดไทยส่งสำเนาเป็นการลับก็ได้ ข้อความที่แต่งในเอกสารฉบับนั้น ถ้าได้เผยแพร่ให้ชนชั้นชวาในประเศสยามฟัง อาจมีผู้เลื่อมใสเห็นจริงตามได้มาก ผิดกับฉบับอื่นๆที่ได้เคยเห็นมามาก..."³⁹

เอกสารชิ้นนี้มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากทำให้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักว่า พรรคคอมมิวนิสต์เริ่มมีแผนที่จะมีการเผยแพร่แนวคิดของตนให้กับราษฎรไทยด้วย ดังนั้น รัฐบาลไทยจึงเริ่มที่จะหันมาทำการปราบปรามสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์อย่างจริงจังจนกระทั่งในปี พุทธศักราช 2474 สมาชิกของพรรคคอมมิวนิสต์ได้ถูกจับกุมเพื่อเนรเทศหรือเพื่อดำเนินคดีตามกฎหมายเป็นจำนวนกว่าร้อยคน คงเหลือสมาชิกที่ทำงานได้อยู่เพียง 200 กว่าคนเท่านั้น ทำให้ทางพรรคไม่สามารถขยายการดำเนินงานในรูปองค์การที่สมบูรณ์แบบให้กว้างขวางออกไปได้ การเคลื่อนไหวสำคัญๆจะเหลืออยู่บ้างก็แต่เฉพาะในเมืองใหญ่อย่างกรุงเทพ บ้านดงพิจิตร และนครศรีธรรมราช เท่านั้น⁴⁰ นับได้ว่าตั้งแต่ที่รัฐบาลสยามได้มีการปราบปรามคอมมิวนิสต์อย่างจริงจังในปี 2473 ก็ไม่พบข่าวสารหรือข้อมูลใดเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของ

³⁸คำแปลเป็นภาษาอังกฤษของเอกสารฉบับนี้ พร้อมกับคำอธิบาย สามารถหาอ่านได้จาก Siam's Political Future: Document From the End of Absolute Monarchy. ed. Benjamin A. Batson (Data Paper: Number 96 Southeast Asia Program Department of Asian Studies Cornell University, Ithaca, New York July 1974), pp 61-71.

³⁹กจช. เอกสารรัชกาลที่ 7 สบ.2.47/187 บอลเชวิค พระราชกระแส ลงวันที่ 14 มิถุนายน 2473

⁴⁰Great Britain Foreign Office, F. 1708/1708/40, Confidential, "Annual Report for 1931," January 5, 1932, dormer to John Simon อ้างจาก สุวดี เจริญพงศ์, "ปฏิกริยาของรัฐบาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวต่อการเคลื่อนไหวตามแนวความคิดประชาธิปไตยและสังคมนิยมก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475," หน้า 269.

คอมมิวนิสต์อีกเลยจวบจนกระทั่งหลังการปฏิวัติในปี 2475 พรรคคอมมิวนิสต์จึงเริ่มมีการเคลื่อนไหวอีกครั้ง

2.3.2. ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขกฎหมายลักษณะอาญา พ.ศ. 2470

จากที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ดูเหมือนว่า ในช่วงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น ความกลัว "คอมมิวนิสต์" และ "บอลเชวิค" จะเริ่มเป็นที่แพร่หลายอยู่พอสมควร ความพยายามที่จะเข้มงวดกวดขันทั้งกับนักเรียนไทย นักหนังสือพิมพ์ รวมถึงพรรคคอมมิวนิสต์จีนนั้น ดูเหมือนจะมีจุดหมายร่วมกัน นั่นคือการป้องกันแนวคิด "บอลเชวิค" ที่กำลังขยายตัวอยู่ในสังคมไทย อย่างไรก็ตาม ตามความหมายของชนชั้นเจ้านายในขณะนั้นแล้ว สิ่งที่เราเรียกกันว่า "คอมมิวนิสต์" หรือ "บอลเชวิค" ไม่ได้หมายถึงขบวนการของพวกคอมมิวนิสต์ต่างชาติเป็นการเฉพาะ หากแต่คำว่า "คอมมิวนิสต์" ที่ใช้กันอยู่ในชวงนั้น หมายถึงพวกคนไทยหัวรุนแรง(radical) ซึ่งต้องการจะล้มล้างสถาบันพระมหากษัตริย์ด้วยการใช้กำลังมากกว่า

เมื่อภาพลักษณ์ของ "บอลเชวิค" และ "คอมมิวนิสต์" คือคนที่เป็นปฏิปักษ์ต่อสถาบันพระมหากษัตริย์อันถือว่าเป็นรากเหง้า เป็นแก่นแท้ของ "ความเป็นไทย" ความเป็น "คอมมิวนิสต์" ในสังคมไทยจึงไม่สำคัญว่าคนเหล่านั้นจะมีความเกี่ยวข้องกับขบวนการคอมมิวนิสต์หรือไม่ สิ่งที่สำคัญให้เห็นทัศนคติที่ชนชั้นเจ้านายมีต่อคำว่า "บอลเชวิค" และ "คอมมิวนิสต์" ในลักษณะนี้ได้ อย่างชัดเจนที่สุดก็คือ ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขกฎหมายลักษณะอาญา พุทธศักราช 2470

ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขกฎหมายลักษณะอาญา พุทธศักราช 2470 เป็นกฎหมายฉบับแรกที่ถูกร่างขึ้น เพื่อจัดการกับปัญหาการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์และบอลเชวิคเป็นการเฉพาะ⁴¹ ดังจะเห็นได้จากเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ระบุเอาไว้อย่างชัดเจนว่า "...มีพระบรมราชโองการในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้ประกาศจงทราบทั่วกันว่า โดยที่ทรงดำริเห็นว่า ลัทธิคอมมิวนิสต์กับลัทธิบอลเชวิค เป็นลัทธิอันอาจนำมาซึ่งความไม่สงบราบคาบในแผ่นดิน จึงเป็นการสมควรที่จะปราบปรามและป้องกันการเผยแพร่แลส่งเสริมลัทธิดังว่านั้น..."⁴² แม้ในพระราชบัญญัติแก้ไขกฎหมายลักษณะอาญา พุทธศักราช 2470 จะไม่มีตอนใดเลยที่กล่าวถึงคำว่า "คอมมิวนิสต์" หรือ "บอลเชวิค" ออกมาอย่างเป็นทางการ แต่หากพิจารณา

⁴¹ สุวดี เจริญพงศ์, "ปฏิกริยาของรัฐบาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวต่อการเคลื่อนไหวตามแนวความคิดประชาธิปไตยและสังคมนิยมก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475," หน้า 326-329.

⁴² อ้างจาก กองจดหมายเหตุแห่งชาติ เอกสารรัชกาลที่ 7 สบ. 2.42/87 บอลเชวิค

จากตัวร่างกฎหมายและรายงานการประชุมเพื่อแก้ไขร่างกฎหมายฉบับดังกล่าว⁴³ เราจะพบว่าในการถกเถียงระหว่างคณะกรรมการผู้ร่างกฎหมายนั้น มีการอ้างถึงคำว่า "คอมมิวนิสต์" และ "บอลเชวิค" อยู่โดยตลอด

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าพระราชบัญญัติฉบับนี้ อาจได้รับการร่างขึ้นเพื่อสกัดกั้นการขยายตัวของ "คอมมิวนิสต์" แต่เนื่องจากคำว่า "คอมมิวนิสต์" ในสังคมไทยนั้น เป็นโศกนาฏกรรมที่ถูกผลิตขึ้นโดยผ่านโลกทัศน์ของชนชั้นปกครอง เพื่อให้ทำลายศัตรูของรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชเป็นการทำให้คำว่า "คอมมิวนิสต์" และ "บอลเชวิค" ในสังคมไทย กลายเป็นคำที่ใช้กันทั่วไป แต่อาจไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับความหมายสากลซึ่งเป็นที่รู้จักกันทั่วไปในโลกตะวันตกก็ได้ ตัวอย่างของความเหลื่อมล้ำในความหมายของคำว่าคอมมิวนิสต์และบอลเชวิคในประเทศไทยกับความหมายในแบบสากลนั้น ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนเมื่อกรรมการร่างพระราชบัญญัติหลายท่านได้ท้วงติงว่า ไม่ควรใช้คำว่า "บอลเชวิค" และ "คอมมิวนิสต์" ในพระราชบัญญัติ เนื่องจากอันที่จริง คำว่า "บอลเชวิค" ตามความหมายสากล ก็เป็นเพียงชื่อพรรคการเมืองพรรคหนึ่งในประเทศรัสเซีย ส่วนคำว่า "คอมมิวนิสต์" นั้น เป็นที่รู้จักกันในฐานะของลัทธิเศรษฐกิจเกี่ยวกับการถือกรรมสิทธิทรัพย์สิน ซึ่งเป็นลัทธิโบราณและไม่เคยก่อให้เกิดปัญหาแต่อย่างใด จนกระทั่งในหลัง รัฐบาลเริ่มพบว่ามีการสั่งสอนลัทธินี้ ควบคู่ไปกับการฝึกฝนให้ใช้กำลังบังคับและกระทำร้ายเพื่อให้เกิดการกำเริบ ทั้งยังมีการยุยงให้เกิดความเกลียดชังต่อรัฐบาล ให้คนขาดความจงรักภักดี ให้กระด้างกระเดื่องหรือออกอุบายให้เกิดความไม่พอใจทางเศรษฐกิจ การกระทำของพวกคอมมิวนิสต์ในลักษณะนี้เอง ที่ทำให้หลายๆประเทศต่างพยายามที่จะปราบปราม "คอมมิวนิสต์" ด้วยการออกกฎหมายป้องกันต่างๆ⁴⁴

ดังนั้น ตามความเห็นของกรรมการส่วนใหญ่ การออกพระราชบัญญัติฉบับนี้ จึงไม่ควรใช้คำว่า "คอมมิวนิสต์" และ "บอลเชวิค" ในตัวพระราชบัญญัติ เพราะเท่ากับเป็นการจำกัดการปราบปรามให้อยู่แต่เฉพาะกับ "ลัทธิอันเป็นเหตุให้เกิดการใช้กำลังกระทำร้ายหรือก่อการกำเริบ" ซึ่งส่งผลให้พระราชบัญญัติฉบับนี้ ใช้บังคับได้แต่เฉพาะกับชาวจีนที่นัดหยุดงานหรือก่อความไม่สงบ แต่ไม่สามารถนำมาใช้ป้องกันความทะเยอทะยานที่จะก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในประเพณีการปกครองของรัฐบาล ก่อนเวลาอันสมควร⁴⁵ ซึ่งก็เป็นสิ่งที่อยู่ในความรู้สึกของชนชั้นปกครองที่กล่าวถึง "บอลเชวิค" หรือ "คอมมิวนิสต์" ได้

อาจกล่าวได้ว่า ด้วยความกลัวที่เหล่าชนชั้นปกครองมีต่อความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไปสู่ระบอบรีพับลิค ทำให้การใช้ภาพลักษณ์ของ "บอลเชวิค" ค่อยๆแพร่หลายมากขึ้น ไม่ใช่ใน

⁴³หมายถึง รายงานการประชุมเสนาบดีสภา ที่ 6/2470 วันที่ 17 พฤษภาคม 2470 จาก กองจดหมายเหตุแห่งชาติ เอกสารรัชกาลที่ 7 แฟ้ม 255 หมายเลข 4/255

⁴⁴เรื่องเดียวกัน

⁴⁵เรื่องเดียวกัน

ฐานะของพวกจีนคอมมิวนิสต์ หากแต่ในฐานะของใครก็ตามที่เป็นปฏิปักษ์ต่อสถาบันพระมหากษัตริย์และสร้างความระส่ำระสายให้กับบ้านเมือง โดยอ้างอิงจากภาพของการปฏิวัติในประเทศรัสเซียเป็นตัวอย่าง เมื่อถึงจุดนี้ ภาพลักษณ์ของ "บอลเชวิค" และ "คอมมิวนิสต์" ได้ถูกแปรสภาพกลายเป็นโศกนาฏกรรมทางการเมืองที่ใช้ในการทำลายภาพพจน์ของบุคคลที่ทำทนายต่อพระราชอำนาจและอุดมการณ์ในแบบของรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชซึ่งยังคงเข้มแข็งอยู่ ภาพของ "คอมมิวนิสต์" และ "บอลเชวิค" กลายเป็นสิ่งที่น่าหวงเกรง และใครก็ตามที่มีความคิดที่ต้องการเปลี่ยนแปลงประเพณีการปกครองของประเทศไปสู่ระบบอื่นที่ไม่ใช่สมบูรณาญาสิทธิราช ก็ล้วนแต่มีแนวโน้มที่จะถูกจับเข้าไปรวมอยู่ภายใต้ฉลากของ "บอลเชวิค" และ "คอมมิวนิสต์" จนกลายเป็นบุคคลอันตรายไปได้ง่ายๆ ไม่เว้นแม้แต่ผู้ที่ต้องการเปลี่ยนแปลงประเทศไปสู่ระบอบประชาธิปไตยในปี 2475 อย่างคณะราษฎร

2.3.3. การใช้ "บอลเชวิค" กับคณะราษฎร

แม้ว่าคณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 จะได้ประกาศไว้อย่างชัดเจนว่า วัตถุประสงค์ในการยึดอำนาจของพวกเขา คือการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองของประเทศ จากสมบูรณาญาสิทธิราชไปสู่ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข แต่จุดอ่อนสำคัญของคณะราษฎรในทางการเมืองก็คือ พื้นฐานทางอุดมการณ์ของสมาชิกคณะราษฎรส่วนใหญ่ยังขาดความชัดเจนอยู่มาก และความคาดหวังต่อการเปลี่ยนแปลงในช่วงหลังการปฏิวัติสำหรับสมาชิกแต่ละคนก็ดูจะแตกต่างกัน ด้วยเหตุนี้ รูปแบบของการเมืองในยุคหลัง 2475 จึงอยู่ในลักษณะของการประนีประนอมกันของกลุ่มพลังต่างๆ⁴⁶ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มอนุรักษนิยมซึ่งปรารถนาจะเห็นพระมหากษัตริย์ยังคงมีบทบาททางการเมืองอยู่(แม้จะไม่ได้หวังว่าจะให้มีบทบาทได้มากเหมือนในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชก็ตาม) กลุ่มก้าวหน้าซึ่งต้องการเห็นการเปลี่ยนแปลงไม่แต่เฉพาะในมิติทางการเมืองหากยังรวมถึงความเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ รวมถึงกลุ่มที่ไม่มีอุดมการณ์ชัดเจนอย่างกลุ่มนายทหารจำนวนมากซึ่งเข้ามามีส่วนร่วมในคณะปฏิวัติเนื่องจากรู้สึกว่าการปกครองในช่วงก่อนหน้านั้น ไม่สามารถจะสร้าง "ความเป็นธรรม" ได้เท่ากับที่พวกเขาต้องการ(ซึ่งความเป็นธรรมของแต่ละคนจะเป็นอย่างไร ก็แล้วแต่จุดยืนและผลประโยชน์ของแต่ละบุคคลเป็นสำคัญ) ผลก็คือ ระดับของการปฏิวัติในปี 2475 จึงอยู่ในขั้นที่ต่ำมาก โดยเฉพาะกับกลุ่มชนชั้นเจ้านายนั้น ถือว่าผลกระทบของ

⁴⁶ทิพวรรณ เจียมธีรสกุล, ปฐมทรรคนทางการเมืองของปรีดี พนมยงค์ (กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์, 2544), หน้า 173.

การปฏิวัติที่ส่งไปยังพวกเขายังคงอยู่ในระดับที่เบาบางจนน่าแปลกใจหากเทียบกับการปฏิวัติในประเทศอื่นๆ

ลักษณะของความประนีประนอมในการปฏิวัติ 2475 นี้ แม้ว่านักวิชาการหลายท่านอาจมองว่าเป็นผลดีที่ทำให้ประเทศไทยสามารถอ้างได้ว่าการปฏิวัติของเรานั้น เป็นการปฏิวัติโดยไม่เสียเลือดเนื้อ แต่หากเรามองถึงสัมฤทธิ์ผลของการปฏิวัติ โดยเฉพาะในมิติทางอุดมการณ์แล้ว เราจะพบว่าความประนีประนอมดังกล่าว ทำให้สถานะทางการเมืองของคณะราษฎรด้อยไปมาก ทั้งยังเป็นการแสดงให้เห็นว่า อันที่จริง สถาบันพระมหากษัตริย์ยังคงมีความชอบธรรมอยู่มากในสายตาของคนทั่วไป แม้แต่กลุ่มคณะปฏิวัติเองก็ยังให้ความเคารพยำเกรงกับเจ้านายอยู่มาก จนถึงขนาดที่ในช่วงหลังจากการปฏิวัติสิ้นสุดลงแล้ว คณะผู้ก่อการยังได้ขอเข้ารับพระราชทานอภัยโทษจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวด้วย

จากความด้อยกว่าในเรื่องของอุดมการณ์นี้เอง ทำให้เป็นการง่าย ที่ฝ่ายชนชั้นเจ้านายจะสามารถค้นหาช่องทางในการรักษาสถานะทางการเมืองของพวกเขาไว้ โดยในทางหนึ่ง สถาบันพระมหากษัตริย์ได้พยายามลดทอนผลของการปฏิวัติให้เบาบางลง ด้วยการค่อยๆดึงเอาการปกครองแบบ "ประชาธิปไตย" มาอยู่ใต้ร่มเงาของสถาบันพระมหากษัตริย์ (กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เมื่อไม่อาจจะปฏิเสธระบบการปกครองแบบใหม่ได้ ก็ขอเข้าไปมีส่วนร่วมในการสร้างระบบใหม่ให้เอื้อต่อสถานะของตนได้มากที่สุด) ดังจะเห็นได้ว่า สถาบันกษัตริย์พยายามใช้อำนาจโดยเฉพาะอย่างยิ่งอำนาจในทางอุดมการณ์และสัญลักษณ์ต่างๆที่ยังคงมีอยู่ เข้าไปช่วงชิงการนิยามความหมายของคำว่า "ประชาธิปไตย" ให้กลายเป็น "ประชาธิปไตย" ในแบบของตนอย่างเต็มที่ ตัวอย่างเช่น แต่เดิมนั้น รัฐธรรมนูญที่จะประกาศใช้ในวันที่ 24 มิถุนายน 2475 ถือได้ว่าเป็นฉบับสมบูรณ์แล้ว แต่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเอง ทรงเป็นผู้เสนอให้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญดังกล่าวในฐานะของรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวไปก่อน ทั้งยังทรงแสดงท่าทีอย่างชัดเจนที่จะขอเข้าไปมีส่วนในการกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ จนในหลายครั้ง ทำให้เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงในการกำหนดข้อกฎหมายต่างๆ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพระราชอำนาจและพระเกียรติยศ นอกจากนี้ ความเข้มแข็งในทางอุดมการณ์ของสถาบันกษัตริย์ยังทำให้ภาพของการ "ปฏิวัติ" ในปี 2475 ของคณะราษฎร ค่อยๆถูกลบเลือนไป กลายเป็นภาพของการ ขอ "พระราชทาน" รัฐธรรมนูญ ซึ่งทำให้ความสำคัญของคณะราษฎรต่อระบอบประชาธิปไตยที่ได้รับการสถาปนาต่อมานั้น เจือจางลงเป็นอันมาก⁴⁷

⁴⁷ดูได้จากคำอธิบายรัฐธรรมนูญฉบับถาวร เทียบกับในฉบับชั่วคราวแล้ว เราจะพบว่ามีความเปลี่ยนแปลงไปมาก ที่เด่นชัดที่สุดก็คือ ในรัฐธรรมนูญฉบับถาวรนั้นอธิบายว่า รัฐธรรมนูญเป็นสิ่งที่ได้รับพระราชทานมาจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จนแทบไม่มีการกล่าวพาดพิงถึงคณะราษฎรแต่ประการใด ดู ทิพย์วรรณ เจริญธีรสกุล, เรื่องเดียวกัน.

นอกจากจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดความหมายของระบบการเมืองใหม่ที่กำลังจะเกิดขึ้นแล้ว ในส่วนของข้อเสนอที่ชนชั้นปกครองเดิมรู้สึกว่าจะเป็นการกระทบกระเทือนต่อสถานะทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของตน พวกเขา ก็จะนำเอาภาพของ "บอลเชวิค" และ "คอมมิวนิสต์" มาใช้ทำลายภาพลักษณ์ของสมาชิกคณะราษฎรบางคน ซึ่งพวกเขาเห็นว่า มีทัศนคติทางการเมืองที่ถอนรากถอนโคนเกินกว่าจะยอมรับได้ ตัวอย่างเช่น ภายหลังจากปฏิวัติ 2475 เพียงไม่นาน ก็เริ่มมีการปล่อยข่าวลือว่าสมาชิกคนสำคัญของคณะราษฎรมีแนวโน้มที่จะเป็นคอมมิวนิสต์ เป็นที่น่าสังเกตว่าในระยะแรก บุคคลที่ถูกเพ่งเล็งด้วยข้อหานี้เป็นพิเศษคือพระยาทรงสุรเดช เนื่องจากเป็นผู้ที่เจ้านายจำนวนไม่น้อยเห็นว่าเป็นคนหัวรุนแรง สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่าความเป็น "คอมมิวนิสต์" ในทัศนคติของเจ้านายนั้น ไม่ได้เกี่ยวกับความเชื่อหรือลัทธิเศรษฐกิจแต่อย่างใด สิ่งที่ชี้ขาดว่าใครจะเป็น "คอมมิวนิสต์" หรือไม่ในทัศนคติของชนชั้นเจ้านายก็คือทัศนคติที่บุคคลผู้นั้นมีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นสำคัญ

จากกรณีในการพิจารณาความเป็น "บอลเชวิค" ในลักษณะเช่นนี้เอง จึงไม่ใช่เรื่องน่าประหลาดใจที่หลังจากนั้นเพียงไม่นาน นายปรีดี พนมยงค์ก็ได้กลายเป็นอีกคนหนึ่ง ซึ่งถูกเพ่งเล็งเป็นพิเศษว่ามีความโน้มเอียงจะเป็น "คอมมิวนิสต์" เนื่องจากเขาเป็นผู้ร่างประกาศคณะราษฎรฉบับที่ 1 ซึ่งมีเนื้อความต่อต้านสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างรุนแรงว่า

“...กษัตริย์คงทรงอำนาจอยู่เหนือกฎหมาย...ทรงแต่งตั้งพระราชวงศ์และคนสอพลอไร้คุณงามความรู้ให้ดำรงตำแหน่งสำคัญๆ ไม่ทรงฟังเสียงราษฎร...ถือเอาราษฎรเป็นทาส (ซึ่งเรียกว่าไพร่บ้าง ข้าบ้าง) เป็นสัตว์เดรัจฉาน ไม่นึกว่าเป็นมนุษย์...เพราะฉะนั้น แทนที่จะช่วยราษฎรกลับพากันทำนาบนหลังราษฎร จะเห็นได้ว่าภาชีอากรที่บีบคั้นเอาจากราษฎรนั้น กษัตริย์ได้หักเอาไว้ใช้ส่วนตัวปีหนึ่งเป็นจำนวนหลายล้าน ส่วนราษฎรสิ กว่าหาได้แต่เล็กแต่น้อย เลือดตาแทบกระเด็น ถึงคราวเสียภาษีราชการหรือภาษีส่วนตัว ถ้าไม่มีเงินรัฐบาลก็ยึดทรัพย์หรือใช้งานโยธา แต่พวกเจ้ากลับนอนกินกันเป็นสุข ไม่มีประเทศใดในโลกจะให้เงินเจ้ามากเช่นนี้ นอกจากพระเจ้าซาร์และพระเจ้าไกเซอร์เยอรมัน ซึ่งชนชาตินั้นได้โค่นราชบัลลังก์เสียแล้ว...”⁴⁸

⁴⁸ “ประกาศของคณะราษฎร ฉบับที่ 1” อ้างจาก ชัยอนันต์ สมุทวณิช และ ชัดติยา กรรณสูตร, รวมเอกสารการเมืองการปกครองไทย (พระนคร: โครงการตำราสมาคมสังคมศาสตร์, 2518), หน้า 209.

จากข้อความที่ก้าวร้าว รวมถึงการกล่าวอ้างถึงการโค่นล้มสถาบันพระมหากษัตริย์ใน รัสเซียและเยอรมันนี้เอง คงเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้บทบาทในระยะต่อมาของนายปรีดีถูกจับตามองและทำให้ภาพลักษณ์ของเขา ถูกผูกโยงเข้ากับความเป็น "คอมมิวนิสต์" ได้ง่าย ดังจะเห็นได้ ว่าหลังจากการปฏิวัติเพียงไม่นาน ก็เริ่มมีกระบวนการสร้างภาพความเป็น "คอมมิวนิสต์" ให้กับเขา ในช่วงที่รัฐบาลกำลังถกเถียงกันในเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องกับแนวนโยบายทางเศรษฐกิจ หากเป็นเพียง การเสนอคำศัพท์ทางการเมือง ซึ่งใช้เป็นชื่อเรียกสมาชิกสภาในขณะนั้นว่า "คณะกรรมการราษฎร" นั้นเอง

2.3.2.1. การถกเถียงเรื่อง "คณะกรรมการราษฎร" กับความเป็น "คอมมิวนิสต์"

แม้ว่าหลังจากการปฏิวัติในปี 2475 สภาพการณ์ต่างๆจะสื่อให้เห็นว่าคณะราษฎรสามารถ ที่จะกุมอำนาจได้อย่างมั่นคงในระดับหนึ่ง แต่สำหรับคณะผู้ก่อการแล้ว สิ่งที่จะสามารถเป็นหลัก ประกันให้ผลพวงของปฏิวัติสามารถที่จะดำรงอยู่ต่อไปได้อย่างแท้จริงนั้น ไม่ใช่อำนาจปกครอง หรือกำลังทหารเพียงอย่างเดียว หากแต่เป็นอำนาจในทางอุดมการณ์ และทางเดียวที่จะทำให้การ ปฏิวัติสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคมได้อย่างถาวร รากถอนโคนก็คือ คณะราษฎรต้องสามารถผลักดันเอาอุดมการณ์ที่มีราษฎรและรัฐธรรมนูญเป็น ศูนย์กลาง เข้าแทนที่อุดมการณ์ซึ่งรวมศูนย์อำนาจและความจงรักภักดีอยู่ที่องค์พระมหากษัตริย์ ซึ่งครอบงำสังคมไทยมาเป็นเวลานานให้ได้ การนำเสนอหลัก 6 ประการ การประกาศใช้รัฐธรรมนูญ รวมถึงการจัดโครงสร้างใหม่ให้กับการบริหารหน่วยราชการต่าง ๆ นั้น ล้วนแต่ทำไปภายใต้จุด หมายเดียวกัน นั่นคือทำให้ประชาชนยึดโยงตนเองเข้ากับระบบความสัมพันธ์ทางสังคมแบบใหม่ที่ วางอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาคและเท่าเทียมกันตามกฎหมาย⁴⁹

นอกจากนี้ เพื่อให้ระบบใหม่เข้าแทนที่ระบบเก่าได้โดยสมบูรณ์ สิ่งที่คณะราษฎรต้องทำก็ คือ การสร้างคำศัพท์ทางการเมืองใหม่ๆ หรือการนำเอาคำศัพท์เดิมๆซึ่งเป็นที่รู้จักกันอยู่แล้วมา ปรับใช้ใหม่ เพื่อสะท้อนให้เห็นว่าความสัมพันธ์ทางสังคมแบบประชาธิปไตยกำลังจะเข้ามาแทนที่

⁴⁹ งานศึกษาเกี่ยวกับคณะราษฎรในแง่มุมนี้ สามารถหาอ่านได้จาก แล ดิลกวิทยรัตน์, "อุดมการณ์และ การจัดตั้งของคณะราษฎร", เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง คณะราษฎรในประวัติศาสตร์ไทย จัดโดยสำนักวิจัย และพัฒนา ร่วมกับคณะศิลปศาสตร์ วิทยาลัยเกริก ระหว่างวันที่ 9 - 10 พฤษภาคม 2528

ความสัมพันธ์ทางสังคมแบบศักดินา⁵⁰ ท่ามกลางการผลิตคำศัพท์ใหม่ที่เกิดขึ้นในช่วงนี้ คำที่ถือได้ว่าเป็นแกนกลางของระบบคำศัพท์ชุดใหม่ซึ่งถูกผลิตขึ้นมาในช่วงนี้ก็คือ คำว่า *ราษฎร* เริ่มตั้งแต่ชื่อของคณะผู้ก่อการเองก็ยังเรียกว่า *คณะราษฎร* ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ฐานที่รองรับอุดมการณ์ของกลุ่มผู้ก่อการอยู่ก็คือราษฎร (ในขณะเดียวกันย่อมหมายความว่าคณะผู้ก่อการได้ประกาศความเป็นปฏิปักษ์กับคณะเจ้าหรือเชื้อพระวงศ์ทั้งหลายไปพร้อมกัน) นอกจากนี้ ชื่อที่คณะผู้ก่อการใช้ในการเรียกขานสมาชิกสภา นั่นคือ *กรรมการราษฎร* ก็ยังสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ภายใต้คำศัพท์ใหม่ชุดนี้ คณะผู้ก่อการได้ประกาศเจตจำนงของตนอย่างชัดเจนว่าพวกเขาคือตัวแทนที่ได้รับมอบอำนาจอันชอบธรรมมาจากราษฎร ซึ่งหมายความว่าพวกเขาย่อมจะต้องรักษาผลประโยชน์ของราษฎรมากกว่าผลประโยชน์ของกลุ่มเจ้านายและเชื้อพระวงศ์ ซึ่งกลายสภาพเป็น "คนอื่น" ไปโดยอัตโนมัติ

อย่างไรก็ตาม ความพยายามของสมาชิกคณะราษฎรบางส่วนที่ต้องการจะแย่งชิงการนิยามความหมายให้กับคำเหล่านี้ดูจะไม่เป็นผล เมื่อคำศัพท์ใหม่ดังกล่าวถูกตีความให้กลายเป็นสัญลักษณ์ของความเป็น "คอมมิวนิสต์" เริ่มจากที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงทักท้วงว่ามีคำบางคำในร่างรัฐธรรมนูญชั่วคราวได้แก่คำว่า *กรรมการราษฎร คณะกรรมการราษฎร* และ *ประธานคณะกรรมการราษฎร* เป็นคำที่พระองค์มองว่าไม่เหมาะสม ตามคำชี้แจงของพระยามโนปกรณนิติธาดา พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงทักท้วงว่าเป็นคำที่ "ไม่เพราะ และไม่ค่อยจะถูกเรื่องตามแบบราชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญ" ข้อวิจารณ์ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ถูกขยายความมากยิ่งขึ้นเมื่อประยูร ภมรมนตรีได้แสดงทัศนคติว่าคำทั้ง 3 เป็นคำที่ฟังดู "โง่เขลา" เนื่องจากมีความใกล้เคียงกับ People's Commissars ที่ใช้กันอยู่ในประเทศรัสเซีย มากกว่าคำว่า Council of Ministers แบบตะวันตก⁵¹

⁵⁰ ความพยายามที่จะบัญญัติศัพท์ทางการเมืองขึ้นใหม่นี้ ถือเป็นงานที่มีความสำคัญมากเนื่องจากระบบภาษานั้นในด้านหนึ่งเป็นการจำกัดขอบเขตของความรู้ความจริง (possibility of knowledge) ของคนในแต่ละสังคม เมื่อสังคมในขณะนั้นเป็นสังคมแบบศักดินา คำศัพท์ต่างๆที่สร้างขึ้นมาย่อมไม่เปิดโอกาสให้ราษฎรสามารถตั้งคำถามกับความชอบธรรมของตัวระบบได้มากนัก ดังนั้น เพื่อสร้างความชอบทำให้กับการเปลี่ยนแปลงการปกครอง สิ่งที่คณะราษฎรต้องทำก็คือ การบัญญัติคำว่า "ปฏิวัติ" เพื่อขยายขอบเขตการรับรู้ความจริงของราษฎรให้สามารถยอมรับระบบเหตุผลในชุดของคณะราษฎรและยอมรับว่าการกระทำของคณะราษฎรนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องได้ เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและอำนาจในทางอุดมการณ์ในการเปลี่ยนแปลงการปกครองนี้ สามารถหาอ่านได้จาก สมบัติ จันทร์วงศ์, *ภาษาทางการเมือง* (กรุงเทพมหานคร: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533)

⁵¹ ทิววรรณ เจียมธีรสกุล, *ปฐมทวริศน์ทางการเมืองของปรีดี พนมยงค์* (กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๔๔), หน้า 169.

แม้การวิพากษ์วิจารณ์ดังกล่าวจะเป็นการพูดออกมาในลักษณะที่ไม่ได้ยกมาเป็นประเด็นสำคัญ แต่ความร้ายแรงของข้อกล่าวหาที่มากพอที่จะทำให้นายปรีดีต้องออกมายอมรับว่า "มีผู้เข้าใจผิดว่า ข้าพเจ้านำลัทธิบางประเทศมาเผยแพร่" และได้ชี้แจงว่า ที่เลือกใช้คำทั้ง 3 นี้ก็เพราะต้องการจะใช้ภาษาธรรมดาให้คนอ่านเข้าใจง่าย เช่นการใช้คำว่า *กรรมการราชวร* ก็เพื่อต้องการจะให้หมายความถึงบุคคลกลุ่มหนึ่งซึ่งราชวรมอบหมายมาให้ทำหน้าที่บริหารเป็นในนามของราชวร อย่างไรก็ตาม การถกเถียงในเรื่องนี้ก็ไม่อาจยุติลงได้โดยง่าย ทั้งยังกลายเป็นปัญหาที่สร้างความแตกแยกในหมู่สมาชิกอยู่เป็นเวลานาน จนในที่สุด ผลจากการลงมติก็คือ มีผู้เห็นควรให้ใช้คำว่า รัฐมนตรี 28 เสียง ไม่ออกเสียง 24 เสียง ควรใช้คำอื่น 7 เสียง สรุปก็คือให้ใช้คำว่า รัฐมนตรี แทน

เกี่ยวกับการถกเถียงในเรื่องนี้ แม้อุณหภูมิแล้ว อาจถือว่าเป็นประเด็นปลีกย่อยจนหนังสือประวัติศาสตร์หลายเล่มก็ยังไม่ได้อธิบายมาพูดถึง แต่ผู้ทำวิทยานิพนธ์เห็นด้วยกับทัศนะของธำรงค์ศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์ว่า⁵² การถกเถียงในเรื่องนี้มีนัยที่สำคัญมาก เนื่องเพราะในประการแรก การถกเถียงนี้เป็นเหมือนเวทีในการแย่งชิงอำนาจในการนิยามความหมายให้กับระบบการเมืองใหม่ที่กำลังเกิดขึ้นใหม่ การที่คณะราษฎรส่วนใหญ่ยอมรับข้อเสนอแนะของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น แม้ว่าในด้านหนึ่งอาจถือได้ว่าเป็นความพยายามที่จะประนีประนอมกับฝ่ายคณะเจ้าเมืองด้วยอาจจะเห็นว่าเป็นประเด็นที่ไม่ใหญ่โต พอลจะยอมกันได้ หรือจะเป็นด้วยความเกรงใจใดๆก็ตาม แต่ภาวะเช่นนี้สะท้อนให้เห็นว่า อำนาจทางอุดมการณ์ของฝ่ายเจ้านั้นยังคงเข้มแข็งอยู่มากในทางตรงกันข้าม ความพยายามที่จะประนีประนอมของฝ่ายคณะราษฎรเป็นการสะท้อนให้เห็นว่า ทางฝ่ายคณะราษฎรนั้นยังไม่มีชัดเจนทางอุดมการณ์เท่าที่ควร การที่สมาชิกของคณะราษฎรหลายคนยอมรับข้อเสนอที่จะให้มีการเปลี่ยนคำทั้ง 3 ตามพระราชดำริของพระเจ้าอยู่หัวเท่ากับเป็นการแสดงให้เห็นว่าในใจของสมาชิกคณะราษฎรเหล่านั้น ไม่ได้เห็นความสำคัญของนัยที่แฝงอยู่ในชื่อ *คณะราษฎร* แต่อย่างใด ทั้งที่หากพิจารณากันในทางสัญลักษณ์แล้ว การที่คณะราษฎรยอมเปลี่ยนชื่อเรียกขาน *กรรมการราชวร* มาเป็น รัฐมนตรี นั้น เท่ากับทำให้ฐานทางอุดมการณ์ของคณะราษฎรถูกตัดรากออกจากแหล่งอ้างอิงนั่นคือ *ราชวร* โดยทันที

นอกจากนี้ ประเด็นที่เห็นได้ชัดในที่นี้ก็คือ พลังของคำว่า "คอมมิวนิสต์" ที่ถูกผลิตขึ้นในช่วงก่อนหน้านั้น ยังคงทรงพลังและน่าเกรงขาม จนทำให้ความพยายามที่จะสร้างศัพท์หรือแนวคิดทางการเมืองแบบใหม่ ต้องถูกทอนค่าลงไปด้วยข้ออ้างง่ายๆว่า "ไม่ค่อยจะถูกเรื่องตามแบบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ" หรือหากจะพูดกันไปถึงที่สุดก็คือ คำศัพท์ทั้งหลายเหล่านี้ ดู "ไม่เป็น

⁵²ธำรงค์ศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์, ๒๕๗๕ และ ๑ ปี หลังการปฏิวัติ (กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2543) หน้า 123-126.

ไทย" ทั้งที่อันที่จริง การใช้คำว่า *กรรมการราษฎร* นั้น เป็นคำที่เหมาะสมอย่างยิ่ง เนื่องจากดังที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้นว่า การจะใช้คำว่า *กรรมการราษฎร* นั้น ก็เป็นแต่เพียงการชี้ให้เห็นถึงความเป็นตัวแทนของราษฎรเท่านั้น แต่ประเด็นกลับกลายเป็นว่ามีสมาชิกบางคนมองว่า คำว่า *กรรมการราษฎร* ฟังดูเป็นโซเวียต ฟังดูไม่สนิท ความพยายามของคณะผู้ก่อการบางส่วนที่ต้องการจะสร้างศัพท์ใหม่ขึ้นเพื่อจัดระเบียบให้กับทัศนะในการมองการเมืองแบบใหม่ที่มีราษฎรเป็นศูนย์กลางจึงถูกทำให้ไร้ความหมายเมื่อวาทกรรมคอมมิวนิสต์ซึ่งทรงพลังกว่า ได้ครอบงำการตีความหมายของคำๆนี้ไปจนสิ้น

2.3.2.2. "คอมมิวนิสต์" กับกรณีเค้าโครงเศรษฐกิจ

แม้ว่าการถกเถียงในเรื่องของคำที่จะใช้เรียกสมาชิกสภาจะเป็นไปอย่างเผ็ดร้อน และส่งผลให้นายปรีดี พนมยงค์เริ่มมีภาพพจน์ที่พิวพันกับ "คอมมิวนิสต์" แต่กรณีที่ทำให้ชื่อเสียงของเขาเสียหายที่สุดและทำให้ความเป็น "คอมมิวนิสต์" กลายเป็นเสมือนสัญลักษณ์ประจำตัวของเขาต่อจากนั้นมาก็คือ กรณีการเสนอเค้าโครงเศรษฐกิจในปี 2476

อันที่จริงการเสนอเค้าโครงเศรษฐกิจของนายปรีดี พนมยงค์นั้น เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการปฏิวัติซึ่งได้ระบุเอาไว้ในข้อที่ 3 ของหลัก 6 ประการของคณะราษฎรแล้วว่า จะทำการปรับปรุงเศรษฐกิจของประเทศให้ดีขึ้น ด้วยเหตุนี้ ในช่วงปี 2476 นายปรีดีซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบงานในด้านนี้ของคณะราษฎรจึงได้ทำการร่างเค้าโครงเศรษฐกิจขึ้นมา เพื่อให้เป็นเสมือนแผนแม่บทในการวางรูปแบบการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศให้มีลักษณะที่เอื้อประโยชน์ต่อชนชั้นชาวนาซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ อย่างไรก็ตามหลังจากที่นายปรีดีได้ทำการร่างและจัดพิมพ์เค้าโครงเศรษฐกิจของตนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว กลับถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรงจากสมาชิกสภาฝ่ายอนุรักษ์นิยมว่า เป็นเค้าโครงที่ร่างขึ้นเลียนแบบจากนโยบายเศรษฐกิจของประเทศรัสเซียแน่นอนว่า ประสพการณ์ที่ผ่านมาตั้งแต่ในช่วงของการถกเถียงกันในเรื่องของการเรียกชื่อสมาชิกสภา คงทำให้นายปรีดีทราบตั้งแต่ต้นว่า เค้าโครงเศรษฐกิจที่มีลักษณะแบบโซเวียลิสต์ของตนย่อมต้องถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์อย่างไม่ต้องสงสัย ด้วยเหตุนี้ ในการเขียนเค้าโครงเศรษฐกิจนั้น ผู้อ่านจะสังเกตได้อย่างชัดเจนว่าแนวทางในการเขียน จะมีลักษณะของการเป็นการสนทนา(dialogue)เพื่อชักชวนผู้ที่กล่าวหาว่าเค้าโครงดังกล่าวเป็นแบบคอมมิวนิสต์อยู่ตลอด ตัวอย่างเช่น ในหมวดที่ 6 ว่าด้วยการจัดเศรษฐกิจโดยรัฐบาล นายปรีดีก็กล่าวชี้แจงไว้ว่า

“...ผู้ที่อ่านโดยมีอุปาทานร้ายมักจะเหมาทันที่ว่า การที่รัฐบาลประกอบเศรษฐกิจเสีย เองนี้ จะทำให้มนุษย์กลายเป็นสัตว์ กล่าวคือผู้หญิงจะไม่เป็นของกลางไปเสียหมดหรือ ชีวิตครอบครัวจะไม่มี คนจะหมดความมานะความพยายามในการช่วยส่งเสริมความเจริญ คำกล่าวนี้ถ้าจะมีผู้กล่าวก็คงจะใส่ร้ายโดยไม่ไตร่ตรอง”⁵³

นอกจากนี้ ในหมวดที่ 11 บทที่ 4 ซึ่งว่าด้วยความสำเร็จที่เค้าโครงดังกล่าวมีต่อหลัก 6 ประการของคณะราษฎรในเรื่องของความเสมอภาคนั้น นายปรีดีก็ได้กล่าวซ้ำอีกครั้งหนึ่งว่า

“...ความเสมอภาคก็ย่อมจะมีขึ้นได้ในสิทธิและหน้าที่ ซึ่งนอกจากเสมอภาคกันบนกระดาษ ยังเป็นการเสมอภาคที่จะเข้ารับราชการแม้จะเป็นในทางปกครองและในทางเศรษฐกิจก็ดี ราษฎรจะมีสิทธิเสมอภาคกันในการที่จะไม่อดตาย แต่ไม่ใช่เสมอภาคในการที่คนหนึ่งมีเงิน 100 บาท จะต้องรีบเอามาแบ่งเท่าๆกันในระหว่าง 100 คน คนละ 1 บาทตามที่นักปราชญ์ในประเทศสยามท่านอ้างว่า ลัทธิคอมมิวนิสต์เขาแบ่งกันเช่นนั้น เราเกลียดชังลัทธิคอมมิวนิสต์ ตามที่ท่านนักปราชญ์ในประเทศสยามท่านกล่าวนั้น และเราไม่ดำเนินวิธีบริพัตรมาแบ่งกันดังที่นักปราชญ์ท่านกล่าว”⁵⁴

อย่างไรก็ตาม ความพยายามที่จะหลีกเลี่ยงข้อกล่าวหา ด้วยการแยกระหว่างสังคมนิยมแบบธรรมดา กับสังคมนิยมแบบ “คอมมิวนิสต์” ของนายปรีดีดูจะไม่เป็นผล เมื่อพระยามโนปกรณนิติธาดาได้ตีพิมพ์เอกสารโต้แย้งของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวต่อเค้าโครงเศรษฐกิจของนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งเอกสารดังกล่าวสะท้อนให้เห็นความพยายามจะยึดเยียด “ความเป็นคอมมิวนิสต์” ให้กับแนวคิดในเค้าโครงเศรษฐกิจและตัวของนายปรีดีอย่างชัดเจนว่า

⁵³ เค้าโครงเศรษฐกิจ หลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์). (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก, 2542), หน้า 28.

⁵⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 42.

"...โครงการอันนี้เป็นอันเดียวอย่างแน่นอนกับที่ประเทศรัสเซียใช้อยู่ ส่วนใครจะเอาอย่างใครนั้นข้าพเจ้าไม่ทราบ สตาลินจะเอาอย่างหลวงประดิษฐฯ หรือหลวงประดิษฐฯจะเอาอย่างสตาลินก็ตอบไม่ได้ ตอบได้ อย่างเดียวว่าโครงการทั้ง 2 นี้ เหมือนกันหมด เหมือนกันจนรายละเอียด เช่นที่ใช้และรูปของวิธีการกระทำ...ถ้ารัฐบาลเรารับดำเนินการกระทำทุกอย่างไปโดยตลอด ก็เปรียบเหมือนรัฐบาลเราช่วยให้สมาคมเทอร์ตอินเตอร์เนชั่นแนลที่มีความประสงค์จะเปลี่ยนแปลงโลกให้กลายเป็นคอมมิวนิสต์นั้นดำเนินการไปถึงจุดประสงค์โดยง่าย..."⁵⁵

ด้วยเหตุนี้ เมื่อมีการเปิดประชุมสภาเพื่อถกเถียงเกี่ยวกับการรับหลักการของเค้าโครงการเศรษฐกิจ การประชุมจึงล้มเหลว เนื่องจากฝ่ายของพระยามโนปกรณนิติธาดาซึ่งเป็นทั้งนายกรัฐมนตรีและประธานที่ประชุมได้ทำการคัดค้านเค้าโครงการดังกล่าวอย่างเต็มที่ ต่อมาพระยามโนฯจึงประกาศปิดสภา จัดตั้งรัฐบาลใหม่ พร้อมทั้งออกพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2476 ซึ่งสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า เป็นไปเพื่อใช้กับตัวนายปรีดี พนมยงค์ เป็นการเฉพาะ เนื่องจากการนิยามคำว่า "คอมมิวนิสต์" ในพระราชบัญญัตินั้น หมายถึง "วิธีการหรือหลักการทางเศรษฐกิจซึ่งประกอบด้วยการเลิกจ้างเสียทั้งหมดหรือแต่บางส่วนซึ่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของเอกชน โดยให้ประเทศหรือประชาชนร่วมกันเข้าเป็นเจ้าของเสียเอง"⁵⁶ ซึ่งแทบจะเป็นข้อความเดียวกันกับข้อกล่าวหาในเอกสารโต้แย้งของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทำให้นายปรีดีต้องเดินทางออกนอกประเทศไปพำนักอยู่ที่ฝรั่งเศส จนกระทั่ง พ.อ.พระยาพหลพลพยุหเสนา กับ พ.ท. หลวงพิบูลสงครามได้ใช้กำลังยึดอำนาจอีกเป็นครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2476 หลวงประดิษฐมนูธรรมจึงได้กลับจากฝรั่งเศส มาร่วมกับรัฐบาลพระยาพหลฯอีกครั้ง

อย่างไรก็ตาม การกลับมาของนายปรีดี ทำให้นายทหารหัวเมืองจำนวนมากซึ่งยังคงจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ เกิดความหวาดระแวงว่า นายปรีดีอาจจะดำเนินการเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองของไทยไปสู่ระบบคอมมิวนิสต์จริงๆ ด้วยเหตุนี้ จึงมีการรวมตัวกันชักชวนนายทหารชั้นผู้ใหญ่จำนวนหนึ่ง ซึ่งส่วนมากเป็นชนชั้นเจ้านาย เช่น พระองค์เจ้าบวรเดชให้ร่วมกันตั้งเป็น คณะกู้บ้านกู้เมือง เพื่อเข้าขัดขวาง เจตนาในการ "ต่อต้านคอมมิวนิสต์" ของคณะกู้บ้านกู้เมืองนี้ เห็นได้อย่างชัดเจนจากนัยของคำขาดที่ทหารฝ่ายหัวเมืองนำมายื่นให้กับรัฐบาล ซึ่งในข้อที่ 3 นั้นระบุไว้อย่างชัดเจนว่า

⁵⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 98-99.

⁵⁶ "พระราชบัญญัติว่าด้วยคอมมิวนิสต์ พุทธศักราช 2476" อ้างจาก ธานินทร์ ภัยวิเชียร, การใช้กฎหมายป้องกันการคอมมิวนิสต์ (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปฏิบัติการจิตวิทยาแห่งชาติ, 2516), หน้า 229.

"...ข้าราชการซึ่งอยู่ในตำแหน่งประจำการทั้งทางการทหารและพลเรือนต้องอยู่นอกการเมือง เว้นแต่ผู้อยู่ในตำแหน่งซึ่งมีหน้าที่อยู่ในการเมืองโดยตรง แต่ความข้างต้นนั้นไม่ตัดสิทธิในการที่ข้าราชการประจำจะยึดถือลัทธิการเมืองใดๆที่ชอบด้วยกฎหมาย แต่ก็ห้ามมิให้ใช้อำนาจหรือโอกาสในตำแหน่งหน้าที่เพื่อสนับสนุนเผยแพร่ลัทธิที่ตนนิยม หรือบังคับขู่เข็ญโดยทางตรง หรือทางอ้อม ให้ผู้อื่นถือตามลัทธิที่ตนนิยมเป็นอันขาด..."⁵⁷

ในที่สุด รัฐบาลตัดสินใจไม่ประนีประนอม และทำการปราบปรามอย่างรุนแรง จนสามารถปราบปรามฝ่ายที่เป็นปฏิปักษ์กับรัฐบาลได้สำเร็จ อย่างไรก็ตาม นับจากนั้นมา รัฐบาลก็ไม่เคยมีการพูดถึงเค้าโครงเศรษฐกิจอีกเลย แม้ นายปรีดี พนมยงค์ จะยังคงดำรงตำแหน่งอยู่ในคณะรัฐบาลต่อไปจนถึงช่วงสงครามโลกครั้งที่สองก็ตาม ซึ่งหมายความว่า คำว่า "คอมมิวนิสต์" ยังคงเป็นโวหารที่ทรงพลังอยู่มาก จนไม่มีใครกล้าหยิบยกเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกับข้อหาดังกล่าวมาอ้างถึงส่วนตัวของนายปรีดีเอง ภาพพจน์ของความเป็น "คอมมิวนิสต์" ได้กลายเป็นรอยแผล เป็นตราบาปให้กับเขาไปจนตลอดชีวิต แม้ว่าฝ่ายคณะราษฎรจะพยายามใช้มาตรการทางกฎหมายต่างๆ เพื่อลบล้างมลทินให้กับเขา แต่ภาพความเป็น "คอมมิวนิสต์" ก็ยังคงติดตัวเขาต่อไป กระทั่งเมื่อเกิดกรณีสวรรคตในปี 2489 ภาพลักษณ์ความเป็น "คอมมิวนิสต์" ของเขาในใจ ทำให้ฝ่ายตรงข้ามสามารถกีดกันเขาออกจากเวทีทางการเมืองได้อย่างง่ายดาย

2.4. สรุป

ในบทนี้ เราได้กล่าวถึงการสร้างและการใช้ภาพลักษณ์ของ "คอมมิวนิสต์" ในยุคสมบูรณาญาสิทธิราช จากที่เราได้ศึกษาพัฒนาการของคำว่า "คอมมิวนิสต์" ในช่วงนี้ ผู้ทำวิทยานิพนธ์อยากจะตั้งข้อสังเกตว่าการสร้างและการใช้คำว่า "คอมมิวนิสต์" ในช่วงนี้ มีประเด็นที่น่าสนใจอยู่หลายประการด้วยกัน ได้แก่

ในประการแรก ภาพลักษณ์ของ "คอมมิวนิสต์" ที่เรื่อนำมาใช้กันในช่วงปลายยุคสมบูรณาญาสิทธิราชนั้น เป็นภาพที่ถูกสร้างโดยชนชั้นเจ้านาย เพื่อนำมาใช้ในการโจมตีคนรุ่นใหม่ซึ่งต้องการเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศไปสู่ระบบ "รีพับลิค" การปฏิวัติรัสเซียซึ่งเกิดขึ้นใน

⁵⁷ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ๑๔ ตุลาคม : คณะราษฎรกับกฎบัตร (กรุงเทพมหานคร: คอลเลจ บุคส์, 2517), หน้า 27.

ระยะนั้น เปิดโอกาสให้รัฐบาลสมบูรณาญาสิทธิราช สามารถหยิบยกเอาภาพของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่รุนแรงในประเทศไทยมาใช้สร้างภาพให้เห็นว่า ความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองไปสู่ระบอบใดก็ตาม ที่ล้มล้างพระราชอำนาจของสถาบันพระมหากษัตริย์ ล้วนแต่เป็นทางที่จะนำไปสู่มิคสัญญี ไม่แตกต่างจากที่เคยเกิดขึ้นกับประเทศไทย ในความหมายของชนชั้นเจ้านายแล้ว ความเป็น "คอมมิวนิสต์" หรือ "บอลเชวิค" แท้จริงก็คือ ความพยายามที่จะโค่นล้มสถาบันพระมหากษัตริย์นั่นเอง

ผลของการที่ชนชั้นเจ้านาย สร้างความหมายให้กับ "คอมมิวนิสต์" ในลักษณะเช่นนี้ ทำให้นับแต่นั้นมา ภาพลักษณ์ของความเป็น "คอมมิวนิสต์" ในสังคมไทย กลายเป็นสิ่งที่แยกไม่ออกจากภาพของความเป็นปฏิปักษ์ต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และการใช้ "คอมมิวนิสต์" กล่าวหากันในทางการเมืองแต่ละครั้งจะได้ผลมากน้อยเพียงใด ก็มักจะขึ้นอยู่กับว่า สถานะของสถาบันพระมหากษัตริย์ในขณะนั้นมีความเข้มแข็งแค่ไหน หากสถานะในทางอุดมการณ์ของสถาบันพระมหากษัตริย์ยังมั่นคง ดังในช่วงสมบูรณาญาสิทธิราช การใช้ข้อหาคอมมิวนิสต์ก็สามารถจะเป็นเครื่องมือทางการเมืองที่ทรงพลังมาก แต่หากสถานะของสถาบันดังกล่าวเสื่อมความนิยมลงไป ความรุนแรงของข้อหา "คอมมิวนิสต์" ในความรู้สึกของประชาชน ก็ดูจะลดน้อยลงตามไปด้วย

ข้อสังเกตประการที่สองเกี่ยวกับการใช้ "คอมมิวนิสต์" ในช่วงนี้ก็คือ เนื่องจากภาพของ "คอมมิวนิสต์" ในสังคมไทย เป็นภาพที่ถูกสร้างขึ้นจากความหวาดเกรงของเหล่าชนชั้นปกครองของไทยที่มีต่อความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในช่วงเปลี่ยนผ่านระหว่างยุคสมบูรณาญาสิทธิราช มาสู่ยุคประชาธิปไตย ทำให้ภาพของ "คอมมิวนิสต์" ถูกนำมาอ้างเพื่อใช้ในการกีดกันแนวคิดทางการเมืองหรือบุคคลที่ต้องการจะก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่กระทบกระเทือนถึงผลประโยชน์ของชนชั้นนำในระบอบศักดินา โดยไม่ได้สนใจว่าบุคคลเหล่านั้น จะเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์หรือไม่ ในทัศนะของชนชั้นปกครองขณะนั้น ความเป็นคอมมิวนิสต์เป็นเรื่องของทัศนคติส่วนบุคคล ไม่จำเป็นต้องมีการเชื่อมโยงกับขบวนการแต่อย่างใด และ ความรู้สึกเกลียดชัง "คอมมิวนิสต์" ในสังคมไทย ก็เป็นสิ่งที่ดำรงอยู่มาก่อนที่พรรคคอมมิวนิสต์จะเป็นอันตรายต่อรัฐไทยเป็นเวลานาน

ประการสุดท้าย ในกระบวนการสร้างภาพของ "คอมมิวนิสต์" ให้กลายเป็นโศกนาฏกรรมทางการเมืองนั้น คำๆนี้ได้ถูกลดทอนให้กลายเป็นวัตถุที่จับต้องได้ง่ายว่าหมายถึง ผู้ที่คิดโค่นล้มราชบัลลังก์ การสร้างภาพของคอมมิวนิสต์ในลักษณะนี้ ทำให้ภาพลักษณ์ของ "คอมมิวนิสต์" กลายเป็นสิ่งที่เข้าใจได้ง่ายในทัศนะของคนทั่วไป(แม้ว่าอาจไม่สอดคล้องกับความเข้าใจที่มีต่อลัทธิคอมมิวนิสต์อย่างถูกต้อง) ส่งผลให้คำว่า "คอมมิวนิสต์" สามารถที่จะถูกนำไปใช้ในการปลุกกระดมมวลชนและสร้างความรู้สึกเป็นศัตรูให้กับคนทั่วไปได้ง่าย แม้ว่าคนเหล่านั้นจะไม่เคยรู้จักหรือไม่เข้าใจแนวความคิดแบบมาร์กซิสม์(Marxism)เลยก็ตาม